

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Islám očima českých médií

Veronika Hášová

Plzeň 2012

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra sociologie

Studijní program Sociologie

Studijní obor Sociologie

Bakalářská práce

Islám očima českých médií

Veronika Hášová

Vedoucí práce:

PhDr. Jan Váně, Ph.D.

Katedra sociologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2012

.....

Poděkování:

Děkuji svému vedoucímu PhDr. Janu Váněmu, PhD. za všechny čas, ochotu, konzultace a cenné rady při přípravě této bakalářské práce.

Obsah

1. Úvod.....	7
2. Teoretická část	9
2.1. Náboženství a média	9
2.1.1. Pluralismus	10
2.1.2. Deprivatizace.....	11
2.1.3. Média regulují náboženství a naopak	12
2.1.4. Definice médií.....	14
2.1.5. Islám	15
2.1.5.1. Džihád.....	16
2.1.5.2. 2001 – zlomový rok.....	18
2.1.5.3. Terorismus	20
2.2. Teorie střetu civilizací.....	23
2.3. Teorie multikulturalismu	26
3. Empirická část	27
3.1. Výzkumné otázky a cíl	27
3.2. Definování výzkumného vzorku	28
3.3. Metodologie	30
3.3.1. Operacionalizace teorií	31
4. Analytická část	32
4.1. Charakteristika souboru	32
4.2. Interpretace dat	33
4.2.1. Konstrukční mechanismy pro džihád.....	33
4.2.1.1. 1. období 2001 – 2002	34
4.2.1.2. 2. období 2006 – 2007	37

4.2.1.3. 3. období 2010 – 2011.....	38
4.2.1.4. Souhrn	39
4.2.2. Teoretický sklon interpretace	40
5. Závěr	44
6. Literatura	47
7. Přílohy	50
8. Resumé.....	71

1. Úvod

Ve své bakalářské práci se budu zabývat mediálním obrazem islámu v českém tisku, respektive mě zajímá, jakou podobu tento mediální obraz získává. Zvolila jsem novinové deníky Právo a Lidové noviny jako zástupce levicového a pravicového proudu, abych zjistila, jak přispívají k vytváření mediálního obrazu islámu, jak ho reflektují v rámci České republiky a zda se dané deníky v něčem odlišují v závislosti na rozdílné politické ideologii. Analyzovány budou články ze třech období, začínající vždy 11. zářím jednoho roku a končícím 11. zářím následujícího roku. První budou analyzovány články napsané v letech 2001 až 2002, dále bude následovat pětiletý interval, ve kterém články analyzovány nebyly a zaměřím se tedy na roky 2006 až 2007 a poslední interval je zkrácen na čtyři roky z důvodu dokončení práce, tzn. 2010 až 2011.

Práce je rozčleněna do tří částí – teoretické, empirické a analytické. V teoretické části představím možné vztahy mezi médií a náboženstvím. Tento rámec bude sloužit pro lepší zasazení do tématu a dokreslení, proč se danému předmětu věnuji. Poté se zaměřím na islám, konkrétně na pojetí džihádu, který se stal analytickým pojmem a sloužil pro výběr jednotlivých článků. Džihád byl zvolen rovnou z několika důvodů. Je nejčastěji používaným termínem v souvislosti s islámem v českých médiích, je nejčastěji intuitivně spojován s islámem ve výpovědích běžného občana a bývá médií často mylně interpretován jako „svatá válka“, tedy jako označení nějakého konfliktu s odkazem na kulturní, respektive náboženské rozdíly. Hypoteticky lze předpokládat, že při systematickém nadužívání negativní interpretace může být vyvolána morální panika.

Představím rok 2001, který se jeví jako zlomový pro chápání islámu a jeho prezentování v médiích kvůli teroristickým útokům 11. září. V literatuře totiž můžeme nalézt, že i před rokem 2001 byly různě po světě

útoky, které byly spojovány jak s islámskou, tak i s jinou vírou, ale nebyly tolik medializované. V neposlední řadě se budu věnovat konceptualizaci definice terorismu. Stručně představím teorii střetu civilizací a teorii multikulturalismu, které poskytnou charakteristické znaky pro stanovení rámců, jež se mohou objevit v českém tisku.

V následující části nejprve uvedu výzkumné otázky a cíl. Dále zde bude popis omezení, ke kterým muselo v rámci výzkumu dojít a odůvodnění konkrétního postupu. Zvolenou metodologií je komparativní obsahová analýza daných periodik. Vybraný postup kombinuje jak kvantitativní, tak i kvalitativní obsahovou analýzu.

V poslední, analytické části bude uvedena charakteristika souboru. Budou představeny rozdíly a podobnosti analyzovaných dat, jež mohou způsobovat zkreslení výsledků (např. velké odlišnosti v počtu článků věnujících se dané problematice v Právu a Lidových novinách). Poté zde bude uvedena interpretace dat, která ukáže, jestli dané deníky používají jiné nebo stejné konstrukční mechanismy, jestli mají nevědomý sklon používat rámec interpretace blížící se střetu civilizací či se kloní spíše k multikulturalismu nebo se v jejich obsahu nevytváří ani jedna z nabízených interpretací. Dále tato část bude obsahovat porovnání rámců pojmu džihád. Zda v průběhu daných období došlo ke změně diskurzu tohoto slova, který je prezentován jak zástupcem pravicového, tak levicového tisku. V závěru shrnu zjištěné výsledky a celkové naplnění cíle práce.

2. Teoretická část

2.1. Náboženství a média

V době informačního věku jsou média velmi důležitým faktorem pro získání informací. Masová média dokáží poskytnout velmi velké množství informací rozsáhlému publiku a strukturují životy jedinců. Média ovlivňují to, co lidé považují za důležité téma pomocí nastolování agendy (Jiráková, Köpplová 2003: 182). Proto zaměření se na aspekty, jež jsou v mediálních sděleních zdůrazňována a jakou formu tato sdělení mají, tvoří v dnešní době oblast, které se výzkumy často věnují. Náboženství a média jsou propojena několika způsoby – média jako informační zdroje o „úspěšných“ nebo „neúspěšných“ náboženstvích, média jako úmyslní či neúmyslní poskytovatelé zdrojů náboženských významů pro lidi z různých kontextů a média jako zprostředkovatelé náboženství skrze symbolické procesy (Hoover, Lundby 1997: 5-6). Těmito symbolickými procesy můžeme rozumět akce, jež nesou náboženskou hodnotu, která nemusí být na první dojem zřejmá.

V kontextu náboženství je právě islám v médiích zdůrazňován jako více aktivní – ovlivňuje různé sféry života, ale na druhou stranu, v místech, kde není dominantním, se koncentruje v soukromí. Avšak to neznamená, že by zde nebyla snaha muslimů ovlivnit právě i ty veřejné sféry života (Beyer 2007). To však ale platí i u ostatních náboženství. Pozdní moderna se vyznačuje procesy jako jsou individualizace, pluralizace nebo globalizace. Výsledkem těchto procesů je poté rozpad tradičních hodnot a nejistota. To vše má dopad i na náboženství, kdy dochází například ke koexistenci více náboženských skupin na jednom území, jež se mohou v určitém smyslu ovlivňovat (pluralismus) nebo k tzv. deprivatizaci, která znamená, že náboženství opouští privatizovanou sféru a vstupuje do sféry veřejné (Casanova 1994: 66-67). Tyto dopady se pokusím blíže vysvětlit v následujících kapitolách, kdy se

zaměřím i na to, jak je náboženství regulováno skrze média a zase naopak, jak jsou média kontrolována prostřednictvím náboženství. Tento teoretický podklad slouží k přiblížení kontextu, který je rovněž příčinou toho, jak je v dnešní době náboženství nahlíženo.

2.1.1. Pluralismus

Prvním z představovaných důsledků pozdně moderní doby je pluralismus. S procesem globalizace je umožněno začleňování dalších náboženství do kultury a dochází tak k různým modifikacím a přetvářením i institucionálních náboženství. Náboženství se tak stává spíše prostředkem jak se odlišit, vybudovat si vlastní identitu, než prvkem, který by umožňoval lepší koherenci společnosti (Beyer 2007: 98-118). Na první pohled se může zdát, že je tedy pluralismus něčím, co podporuje sekularizační tezi, neboť zdánlivě dochází k oslabování víry. Zdánlivě proto, že dochází spíše k oslabování právě institucionální víry, jelikož vznikají různé náboženské formy, které ale neznamenaají, že lidé v nic nevěří.

Pluralismus přináší však hlavně ztrátu jistoty, neboť samotná jedincova víra je podryvána. Dochází k tzv. kognitivní disonanci, kdy jsou jedinci představováni „jiné pravdy“, jež přináší věřící dalších náboženství nebo jsou zprostředkována skrze média. Důsledkem je, že se jedinec vždy ocitá v názorové menšině. Začíná pochybovat o své identitě právě proto, že je mu nabízeno přílišné množství nových možností. Zůstává tak paralyzován ve svém rozhodování a může se poté dokonce uchýlit k falešným jistotám jako je relativismus nebo fundamentalismus. Ty jedinci nabízejí jasný řád a pravidla, což navozuje pocit usnadnění rozhodování, ale zároveň se jedná o omezení jeho svobody, kterou přináší individualismus (Berger 1997: 57-62).

2.1.2. Deprivatizace

Druhým dopadem pozdně moderní doby na náboženství je tzv. proces deprivatizace. Tímto procesem rozumí Casanova vstup náboženství do veřejné sféry, kde se spojuje například s politickými zájmy (Casanova 1994)¹. Což se v dnešní době jenom potvrzuje. Někdy dokonce bývá využíváno různých náboženských témat jako součástí politických kampaní pro zisk voličů. Příkladem může být například článek „Lidovci mají nový cíl. Bojují proti mešitě v Brně“², který ukazuje propojení politiky s náboženstvím.

Na druhé straně dochází i k boji náboženství proti politickému systému – spor demokracie s islámem nebo útoky na interrupční kliniky, jsou důkazem nesouhlasu věřících s děním ve společnosti, které podléhá politickým principům. Teroristické útoky jsou často vedeny právě politickými aktivisty, jež usilují o změny ve společenském řádu (Juergensmayer 2007).

Právě média mohou být použita jako prostředek, který reflektuje toto propojování či soupeření náboženství a politiky, ale také sama o sobě mohou podporovat šíření náboženství v pozdně moderní době. Příkladem je tzv. televangelismus, který pomohl překročit hranici mezi světskou a sakrální sférou. Kázání už nebylo omezeno jen na prostor kostela. Myšlenky pak zaujaly prostor i ve veřejné debatě a dál se rozšiřovaly. Televangelismus byl ale zároveň označen za podvrh, který měl z důvěřivých věřících vylákat peníze pro osobní potřebu daného mediálního aktéra (Kepel 1996: 92-94). Přesto média můžeme chápat

¹ Deprivatizaci náboženství lze podle Casanovi ospravedlnit ze tří možných hledisek. Zaprvé když náboženství vstupuje do veřejné sféry, aby ochránilo svobody své, ale i všechny ostatní v moderní společnosti a podpořilo tak demokratický systém oproti autoritářství. Za druhé když tam vstupuje, aby zpochybňovalo a napadalo absolutní zákonné autonomie sekulárních sfér a jejich tvrzení, že musí být organizovány podle funkcionální diferenciaci. A za třetí když tam vstupuje, aby ochránilo tradiční formu života od administrativních a soudních zásahů (Casanova 1994: 57 – 58).

² [Http://www.lidovky.cz/lidovci-maji-novy-cil-bojuji-proti-mesite-v-brne-ftm-/ln_domov.asp?c=A090727_130650_ln_domov_ter](http://www.lidovky.cz/lidovci-maji-novy-cil-bojuji-proti-mesite-v-brne-ftm-/ln_domov.asp?c=A090727_130650_ln_domov_ter) [dostupnost ověřena dne 18.4.2012]

tak, že plní náboženskou funkci³ v sekulárních společnostech a to za pomoci různých příběhů, seriálů apod. (Rothenbuhler 2006).

Lidé skrze virtuální prostor mohou hledat ukotvení v nestabilním světě a zároveň mít možnost nepřináležet k žádné náboženské instituci. Lidé odmítají hierarchii, která v náboženských církvích panuje (Lövhheim 2006: 269). Takovýto fenomén můžeme pozorovat například u filozofie rytířů Jedi, jež se rozšířila právě prostřednictvím internetu. Původně žert byl nakonec oficiálně zaregistrován a projevil se při Sčítání lidu, domů a bytů 2011⁴. Zde se ukazuje, jak mocná média mohou být a že veřejná sféra se snaží ovlivňovat náboženství a naopak.

2.1.3. Média regulují náboženství a naopak

Náboženství je tedy jednou ze sfér, která reguluje a sama je regulována, a to i právě prostřednictvím médií. Masmédia mají například moc označovat, co je a není deviantní v kontextu náboženských skupin. Jakmile některá ze skupin začne i jen zdánlivě porušovat společenské normy dané společností, je označena jako kontroverzní. To je případ, kdy média regulují náboženství spolu s dalšími mechanismy sociální kontroly jakým je například právní systém (Beckford, Richardson 2007: 407). Mají tedy moc utvářet hranici mezi tím, co je dobré a co je špatné. Používá se k tomu určitá typologie sociálních praktik – etika, zda určité náboženské praktiky nejsou zdraví škodlivé, kacířství, racionalita a pseudo-náboženství (Hjelm 2006: 66).

Média, respektive redaktoři, jsou ukotveni v rámci nějaké kultury a mají určitý způsob uvažování o věcech. Jejich interpretace jsou ovlivněny

³ Tato náboženská funkce spočívá například v ritualizaci, kterou média přináší skrze jednotlivá televizní vysílání, kdy přimějí jedince v daný čas být na daném místě. Dále představují určité hodnotové systémy, které ovlivňují životy některých jedinců stejně jako tomu je u náboženských textů. Média tedy někdy mají tendenci „přebírat vliv“, který dříve pocházel od rodičů, školy, sourozenců nebo právě od náboženství. Utváří naše symbolické myšlení a sdílené představy s ostatními a vlastně tak organizují společenský život (McQuail 1999: 88).

⁴ [Http://www.czso.cz/sldb2011/redakce.nsf/i/csu_secte_pri_scitani_i_lidi_kteri_se_prihlasi_k_hnuti_jedi](http://www.czso.cz/sldb2011/redakce.nsf/i/csu_secte_pri_scitani_i_lidi_kteri_se_prihlasi_k_hnuti_jedi) [dostupnost ověřena dne 18.4.2012]

pozicí z jaké vycházejí. Je tedy otázkou, zda je možné dosáhnout nějaké objektivitu, jelikož nejsme schopni nahlížet realitu zvnějšku. Proto může dojít i ke sporům s náboženskými věřícími, jak tomu bylo v případě komiksových afér, která je příkladem regulace médií prostřednictvím náboženství. Dánský deník Jyllandposten otiskl karikatury Mohameda, což vyvolalo odpor z řad muslimů. Zobrazení Mohameda jako například teroristy či obyčejného studenta bylo považováno za urážku islámu. To vyústilo v násilné protesty a vyhrožování smrti autorovi. Byla požadována omluva od médií, a proto se začala diskutovat i otázka svobody slova. Komiks byl označen za dehonestující a vedl k soudu, kdy vidíme, že náboženství též může vyvíjet regulaci mediálních obsahů. Mnoho lidí považovalo kauzu za důležitou jen proto, že se jí média věnovala (Bødker 2009: 91).

Navíc, i když jsou média formálně svobodná, dochází k jejich samostatné regulaci, která záleží na tom, kdo média vlastní a jaká je dominantní ideologie. I z tohoto hlediska se poté může odvíjet obsah, forma sdělení a rámce, které daná média utváří. Západní média mohou těžko interpretovat blízkovýchodní kontext, neboť na něj nahlíží skrze svou optiku a dochází tím k etnocentrismu. Může nám být dokonce zprostředkována jen část reality, která má za úkol upoutat naši pozornost a uspět v konkurenčním prostředí. Dochází tak ke konstrukci senzací, které Jiráček a Köpplová definují tak, že musí být překvapivé, musí působit rozruch a zároveň být co nejaktuálnější. To ale někdy vede k tomu, že média zveřejňují neověřené události, aby si zabezpečila prvenství (Jiráček, Köpplová 2003: 31). Zajištění kontextu by mělo být řešeno skrze zapojení redaktorů z dané oblasti (Gaber, Thomas 2009: 49-50), ale touha po prvenství je dost problematická. Mohou být použity stereotypy, které se ještě více upevní a opravená zpráva už nemusí mít takovou sledovanost a nepomůže odpoutat se od předsudků.

2.1.4. Definice médií

Média jsou zdrojem moci, prostředím, zdrojem výkladů sociální reality, klíčem ke slávě i zdrojem uspořádaných a veřejně sdílených významových soustav, které empiricky i hodnotově vymezují, co je normální (McQuail 1999: 21). Jejich hlavní činností je produkce a distribuce symbolických obsahů, proto sebe často nahlízejí jako instituci, jež má klíčovou roli v produkci „západního způsobu života“. „Média s rozsáhlým publikem mají sklon být ve vztahu k převládajícím hodnotám spíše konformní a podporující než kritická“ (McQuail 1999: 105). Protože operují ve veřejné sféře, jsou podle toho regulována. Jak už jsem nastínila výše, média mohou být regulována například i náboženstvím. Dále probíhá regulace od vlastníků. Snaha regulovat obsahy veřejného diskurzu jsou ve společnosti přítomné už dlouho, už od Sokrata, který byl odsouzen za to, že „kazí mládež“. Nyní mají tyto snahy díky médiím novou dimenzi (Jirák, Köpplová 2003: 154).

Manipulace s médii s cílem dosáhnout společenské kontroly může být označena jako propaganda. Jsou různé její kategorie, například politická propaganda, která se zaměřuje na udržení nebo získání politické moci nebo ideologická propaganda, která chce zajistit šíření celých systémů idejí či náboženské víry. Někdy usiluje o názorovou konverzi jedinců i skupin (Tamtéž: 157). Regulace staví určitou „bariéru“ mezi realitou a příjemce, kterého skrze falešné obrazy světa odřezává od skutečnosti. Naproti tomu mohou ale média sloužit i jako jakési „okno“, kdy se koukáme na události, které rozšiřují rozhled a na vlastní oči vidíme, co se děje. Jinou možností je funkce „zrcadla“, které sice poskytuje představu věrného obrazu, ale je převrácený a možná i trochu zkreslený. Někdy zase záměrně či bezděčně třídí představované události – některé zdůrazňuje, jiné potlačuje. Tuto variantu můžeme nazvat „filtrem“. Můžou fungovat i jako „průvodce“, jež dodává smysl matoucím a

neúplným sdělením. A v posledním případě jsou „fórem“, kde se předkládají informace a ideje veřejnosti (McQuail 1999: 89).

Jedním z nástrojů, kterým média mohou ovlivňovat názor veřejnosti je zařazování událostí a problémů do různých rámců (Vreese 2005). Média (ten, kdo něco sděluje) vědomě nebo nevědomě utváří rámec tím, co zvolí, že řeknou. Poté sdělení obsahuje tyto zvolené rámce, které jsou definovány různými mechanismy (stereotypy, klíčová slova, zdroje informací, atd.). Na ty potom reaguje příjemce, jež může, ale nemusí odpovídat na rámce dané sdělovatel. Nezanedbatelnou roli má i kultura, která funguje jako jakýsi soubor všech rámců konkrétního diskurzu a přemýšlení lidí ve společnosti (Entman 1993).

Identifikovat tyto rámce můžeme induktivně, kdy upustíme od předem definovaných rámců při analyzování a vystávají nám až v průběhu analýzy. Nebo deduktivně, kdy zkoumané rámce jsou definovány a operacionalizovány již před samotným šetřením (Vreese 2005). Můžeme si tedy všimnout, že kategorizace určitého problému, či označení ho nějakou „nálepkou“, může mít důsledky pro nahlížení na daný problém. Analogii k tomuto postupu, který využívají i média, je např. Honnethovo poukázání na problém se sociálními hnutími. Honneth dokládá, že pokud je sociální problém označen za sociální hnutí, prestrukturuje to naše smýšlení o něm a je mu věnována daleko větší pozornost než těm sociálním problémům, jež takto označeny nejsou (Honneth 2004: 155-157).

2.1.5. Islám

Islám je prokazatelně mediálně vděčné téma. Důvod, proč mu věnovat pozornost je mimo jiné dán i tím, že se jedná o náboženství, jehož historické okolnosti vzniku mu vtiskly zvláštní povahu. Islám vznikl totiž jako náboženské společenství s politickými ambicemi (Pavlincová, Horyna 2003: 565). Islám „klade důraz na pevný životní řád, vyjádřený

jasně formulovanými představami o světě a člověku a závazným systémem práv. vztahů k Bohu a norem interakce ve společnosti (šarí'a)" (Tamtéž: 565). Opírá se o pět základních pilířů – prvním je víra v Boha Alláha, druhým je modlitba, kterou nazývají salát (pětkrát denně k Mekce – východu), za třetí půst Ramadán, čtvrtou je almužna chudým a poslední se týká vykonání poutě z Mekky do Mediny alespoň jednou za život. Pro potřeby této práce je nejzajímavějším tzv. „šestý“ pilíř, za nějž je považován džihád (Durán, Pohly 2001: 21-22).

2.1.5.1. Džihád

K džihádu se vztahuje mnoho interpretací. Kutb, Maudúdí a Chomejní, tři islámští myslitelé, ale ani jeden neposkytuje jasnou definici džihádu. Pokud ji alespoň naznačuje, dochází později k jejímu roztržštění. Problematická je hranice, která určuje, kdy použít mírné prostředky a kdy přistoupit k násilné formě džihádu. Kutb chápe džihád jako šíření dobra, pomoc potřebným, ale také jako měnění myšlení mas lidí. Maudúdí považuje džihád za celospolečenskou povinnost a zdůrazňuje džihád srdcem. Chomejní rozlišuje menší a větší džihád. Malý džihád je podle něj boj s viditelným nepřítelem a velký džihád je boj se sebou samým (Mendel 1997: 187-189).

Většina muslimů se vztahuje k velkému džihádu, který je chápán jako pozitivní snaha nebo boj se sebou samým. Cílem má být sebeočistění a sebezpřekročení. Malý džihád pochází ze starých výkladů a měl by být uplatněn jen výjimečně a za zvláštních okolností, jelikož se jednalo o násilnou formu. K té mělo dojít jen za splnění základní podmínky, kterou bylo znemožnění věřícím (i křesťanům a židům) praktikovat jejich víru (Durán, Pohly 2001: 17-18). Násilí bylo ospravedlnováno jako forma obrany nejen u islámu, ale i křesťanství a judaismus bojovaly za své pravdy někdy až za použití násilných prostředků a k ospravedlnění jim dopomáhaly náboženské principy. Kepel

poukazuje na fakt, že si tato náboženství prošla podobným vývojem (Kepel 1996).

Ač v Bibli nalezneme „nezabiješ“ a v Koránu „nevezmeš život, jež Bůh učinil posvátným“, každé z náboženství připouští jistý druh násilí, kdy je síla Bohem posvěcena a dochází pak k tomu, že džihád, který znamená úsilí, je překládán „svatou válkou“ (Juergensmayer 2007: 109-110). K této interpretaci přispívají i někteří samotní islamisté, kteří se účastní sebevražedných akcí s tím, že je to nejlepší způsob, jak vyjádřit džihád. Právě díky nim a senzacechtivým médiím dochází k tomu, že se toto slovní spojení ve veřejném diskurzu šíří a mnoho lidí si pod džihádem už nic jiného než násilí nepředstaví (Mendel 1997: 11).

Proto Mendel nabízí další typologii, kde upozorňuje na to, že existují čtyři varianty, jak nahlížet na džihád – džihád srdcem, jazykem, rukou a mečem. Zprvu se nejdříve prosazoval džihád srdce. Jde o osobní zbožnost, o „přemáhání hříchu a pokušení, jemuž Bůh muslima průběžně vystavuje“ (Tamtéž: 26). Džihád jazykem souvisí s misijní činností, jde tedy o šíření Pravdy a poukazování na špatnosti. Džihád rukou je spojen s charitativní činností. Až poslední forma, džihád mečem, znamená prosazování víry různými formami násilí a obranu islámské víry proti vnějšímu nepříteli. Právě tato koncepce je nejbližší interpretaci „svaté války“ podle křesťanského světa. Rozhodně ale džihád tímto nepřesným spojením překládat nelze (Tamtéž: 26-29). Přesto se toto spojení stává lákavým pro média, jež mají moc šířit ho ve veřejném mínění. Výraz džihád je „obětí nepochopení“ v západním kontextu (Tamtéž: 8).

Považovat slepě džihád za „svatou válku“ je nebezpečné, neboť by to mohlo vyústit až ve spojení s terorismem. Když bude pojem radikalizován, může začít být každý muslim považován za účastníka „svaté války“, za teroristu. Přitom i muslimové jsou tímto pojmem rozděleni. Jedeni ho berou jako sociální revoluci, která má nastolit „Boží vládu“, druzí zastávají státoprávní vedení země. Tento ambivalentní vztah k džihádu je charakteristický pro islámské myšlení (Tamtéž: 206-208).

Musíme se vyvarovat automatickému spojování džihádu s násilím. Koncept džihádu pro podporu násilí není jednoznačný. Americký badatel Bruce Lawrence předkládá, že „termín džihád mění význam v závislosti na dějinném kontextu a odjakživa má rozměry nejen vojenské a politické, nýbrž taky sociální a ekonomické“ (Jurgensmayer 2007: 191).

2.1.5.2. 2001 – zlomový rok

Po útoku na věže Světového obchodního centra v New Yorku a Pentagon ve Washingtonu 11. září 2001 se svět začal zaměřovat na jedno ze světových náboženství – islám. „Svět se navždy změnil“, hlásala média všude ve světě (Lewis, Mason, Moore 2009: 1). Utvořila jakýsi obraz, který lidé přijali za svůj, navzdory tomu, jestli se svět doopravdy změnil. Pozornost se začala obracet i na následující útoky. To bylo způsobeno skrze nastolování agendy, neboli vlivu médií na to, co lidé vnímají jako důležité téma (Jiráček, Köpplová 2003: 182).

Islám byl konstruován pomocí různých slovních spojení, která se v médiích začala objevovat – „násilná islámská skupina“, „islámská teroristická skupina“ nebo „islám proti Západu“ (Lewis, Mason, Moore 2009: 3). Takovéto nálepkování⁵ samo může mít negativní důsledek, neboť atentátníci mohou svou identitu začít utvářet skrze tyto nálepky. Sami začnou považovat nejlepší způsob jak vyjádřit oddanost džihádu skrze sebevražedný útok (Mendel 1997: 11). Můžeme říci, že od tohoto roku začíná západní společnost nahlížet na muslimy převážně třemi možnými způsoby – jako teroristy, jako vyznavače problematické víry a nebo jako fanatiky, což vede u muslimů k pocitu nepochopení, mohou být diskriminováni, a to může vést k násilí (Lewis, Mason, Moore 2009: 25).

Tato optika uplatňovaná na muslimy byla médii podporována i navzdory snahám politických leaderů jako George W. Bushe nebo

⁵ Odkazují se zde na etiketizační teorii (labelling theory), která vychází z konstruktivistického přístupu. Je spojována se sekundární deviací, kdy jedinec přijme nálepkou, kterou byl označen a začne sebe sama vnímat deviantně a i se tak chovat (Giddens 2005: 195-196).

Tonyho Blaira, kteří se snažili přesvědčit svět, že novým protivníkem není islám, ale terorismus⁶.

Proti těmto snahám stál Silvio Berlusconi, který zastával "nadřazenost naší západní civilizace". Jelikož jeho prohlášení vyvolalo mezinárodní rozruch, byl nakonec donucen prohlásit svá tvrzení jako nesprávně interpretována. Reakce na jeho tvrzení totiž vykazovala strach z případných odvet od muslimů (Spencer 2006: 17). Začaly se tak vytvářet dva proudy, kdy jedni obviňovali islám a druzí ho ospravedlňovali. Média v tomto směru nebyla nestranná, když zapříčinila vznik slovního spojení „islámský terorismus“ (Marsden, Savigny 2009).

I G. W. Bush se na jednu stranu snažil islám očistit, ale na druhé byl kritizován za špatné užití metafory „crusade“ při svém proslovu, kdy mluvil o vytažení do boje. Tohoto označení bylo užito jako lákavého rámce vyjadřující boj proti něčemu špatnému. Přináší však zavádějící spojení s multikulturní válkou (Lundsten, Stocchetti 2006: 143-145).

Události ve Spojených státech byly impulzem k novému promýšlení islámu po celém světě, impulzem, který zvýšil citlivost ohledně islámu. Například se zintenzivněla pozornost věnovaná britským muslimům (Lewis, Mason Moore 2009: 22). Nebo ve Švýcarsku proběhla analýza, která měla sloužit k pochopení, jak byl konstruován obraz muslimské menšiny. Jedna část tohoto výzkumu se zde zaměřila přímo na zobrazování muslimů po 11. září, protože v tomto případě byli prezentováni v kontextu násilí (Ettinger, Udris 2009: 71). Projevilo se to i v debatě o přístupu Turecka do Evropské unie. Po 11. září se dost vlád vyslovilo pro začlenění Turecka do EU, aby tak bylo pod kontrolou a nestalo se součástí proti-západního proudu charakteristického islámským extremismem (Haynes 2009). A dokonce byl ovlivněn i chod podniků, kdy se začal klást větší důraz na komunikaci. Měla by probíhat rychleji mezi zaměstnanci a zahrnovat i ochranku. Zároveň mnoho zaměstnanců

⁶ Shodli se na tom, že 11. září nemá s islámem nic společného, že „teroristé vyznávají okrajovou formu islámského extremismu, který byl odmítnut muslimskými učenci i naprostou většinou muslimských duchovních – okrajové hnutí, které převrací mírumilovná učení islámu“ (Spencer 2006: 22).

přehodnotilo své priority – začali preferovat trávení volného času s rodinou, přáteli a byli méně ochotní ke služebním cestám. Zvedl se též zájem o dobrovolnictví (Wright 2002: 290).

Zároveň však výzkum zaměřující se na 11. září prokázal, že lidé ho nevnímají jako zlomové datum pro změnu postoje k náboženství. Spíše je to utvrdilo v existenci jistých limitů, které je nebezpečné překročit a že po této události se náboženství stalo více veřejným tématem. Účastníci výzkumu se shodovali, že některá náboženství jsou lepší než jiná, že např. fanatismus nebo fundamentalismus je špatný (Jensen 2006: 129).

2.1.5.3. Terorismus

Terorismus je v médiích spojován v dnešní době právě i s náboženským vyznáním. Přesto je však velmi těžké učinit nějakou jeho přesnou definici. Můžeme říci, že terorismus je interpretace událostí a předpokládaných příčin, která je zkreslená a může sloužit k manipulaci a vzbuzení zájmu ostatních. Označení akce jako teroristické pomáhá vládě a nejen jí, určit viníka. Můžeme totiž vidět, že existuje mnoho bombardování, masakrů a jiných smrtelných útoků, ale jen část je označena jako terorismus. Zaměření se na konstruování tohoto pojmu, pomáhá odhalit, jak se jedna strana konfliktu pokouší stigmatizovat jinou, což pomáhá k určení definice (Turk 2004: 271-273).

Ta by měla být schopná postihnout pět základních otázek, které by nás vzhledem k terorismu měly zajímat, a to: Je v každém případě terorismus ilegálním činem? Musí terorismus sledovat určitý cíl, popřípadě jaký? Jak se terorismus liší od vojenských operací, občanských válek či guerill? Je nutné, aby se terorismu účastnili jen oponenti vlády? A poslední, je v terorismu obsažená strategie, která spočívá v násilí? (Gibs 1989: 330).

Problém tkví v tom, že to, co je považováno za zločin, se liší napříč kulturami. To, co jedni vidí jako obranu, druzí chápou jako terorismus.

Této optice přispívají i média, která konceptualizují předkládané informace a označují je pojmy jako je třeba právě terorismus. Jenže konflikt v Palestině bude jinak podáván televizí Al Džazíra a jinak ho budou prezentovat americká média, což vede ke sporné otázce, zda cenzurovat média. Pro by mluvily argumenty, že za pomoci médií teroristé propagují své činy, může dojít k jejich nápodobě a navíc sami teroristé usilují o publicitu. Proti tomu ale stojí, že by mohl být vyvolán falešný pocit bezpečí, mohly by se zvednout větší vlny terorismu a navíc teroristům by se potvrdila jejich pravda, že demokracie není svobodná (Turk 2004: 275-276).

Jednou z možných definic je tedy, že teroristický čin je hrozba násilí namířená proti živým i neživým objektům, která podléhá několika předpokladům: 1) pokud je tak učiněno s cílem změnit nebo zachovat nejméně jednu normu v určité oblasti či u určité populace; 2) byl podniknut tak, aby byly zatajeny identity i budoucí umístění jeho vykonavatelů; 3) nebyl nařízen pro dlouhodobou obranu některého území; 4) nebyl v rámci konvenční války a vzhledem ke skrytým identitám, umístěním či mobilitě, účastníci sami sebe pokládají za méně náchylné k válce a za 5) byl představen jako příspěvek k normativním cílům za pohrůzkou násilí proti jistým osobám (Gibs 1989: 330).

Zjednodušenou formu definice terorismu pro ČR nabízí ministerstvo vnitra, které říká, že „terorismus je plánované, promyšlené a politicky motivované násilí, zaměřené proti nezúčastněným osobám, sloužící k dosažení vytčených cílů“⁷. Zde vidíme, že například nejsou zařazeny neživé objekty a tedy atentáty na budovy by se nedaly nazvat terorismem. Události 11. září 2001 vedly k mimořádnému zasedání Rady Evropy, kde byla zveřejněna definice teroristického činu v dokumentu *Společný postoj Rady EU pro užití zvláštních opatření pro boj s terorismem*. Na vydání tohoto dokumentu se muselo reagovat i

⁷ Ministerstvo vnitra; <http://www.mvcr.cz/clanek/definice-pojmu-terorismus.aspx> [dostupost ověřena dne 18.4.2012]

v rámci České republiky a byl tedy definován „teroristický skutek“ a „teroristická skupina“. Teroristický skutek je brán jako soubor činů, které mohou ohrozit chod daného státu či mezinárodní organizace. Jedná-li se o definování z hlediska vnitrostátních právních řádů jde o skutky, které byly spáchány s přesně popsaným úmyslem (např. „vážně zastrašit obyvatelstvo, nenáležitě přimět vládu nebo mezinárodní organizaci ke konání či nekonání konkrétních kroků“, apod.). Teroristická skupina se podle definice skládá z více než dvou členů, kteří po delší časový úsek kooperují při přípravě teroristických činů. Seskupení není náhodné ani jednorázové. Dne 13. června 2002 poté Rada Evropské unie přijala *Rámcové rozhodnutí o boji proti terorismu*. Zde nalezneme například i rozšíření definice teroristického skutku⁸.

Můžeme vidět, že samotné představené definice nejsou jednotné v tom, co pojmenovat terorismem. Přesto se média k tomuto pojmu vztahují velmi často. Jedná se o označení útoků, jež jsou motivovány určitým pocitem zneuznání, kdy je zde snaha o nápravu. Tyto činy mohou být vedeny proti konkrétním osobám, institucím či státům. Většinou za nimi stojí širší síť, která motivuje konkrétní jedince k danému útoku.

Je otázkou zda tedy terorismus jde vůbec zničit, když obrana jednoho státu je brána jako teroristická akce proti jinému státu. Juergensmayer vyvozuje pět reakcí, které mohou nastat ve snaze zničit terorismus. První je násilná odvěta, zničení násilím, což můžeme pozorovat po 11. září, kdy bylo hlavním cílem zničit ústředí al-Kajdy a rozbít hnutí Taliban. Američané bombardovali několik týdnů Afghánistán, což vedlo k pádu Talibanu a zničení zařízení al-Kajdy. Avšak může zde být nebezpečí, že tyto násilné akce vyvolají proti-reakci, další teroristické útoky a mohl by se plnit scénář sekulárního světa proti náboženství. Za další se může přistoupit k vyhrožování teroristům tvrdými tresty, což nemusí být účinné, jelikož jsou na to teroristé nejspíše připraveni. Za třetí může jít o kompromis, což teroristé mohou brát jako vítězství, neboť se

⁸ Tamtéž

jim dostane určitých možností. Za čtvrté pak oddělit politiku od náboženství, což ale není zcela možné. Poslední možností je „uzdravení politiky náboženstvím“, kdy by měly být uznané hodnoty náboženství (Juergensmayer 2007: 290-305).

Tato subkapitola vymezuje pole terorismu a můžeme sledovat, zda-li tento termín není médií používán i jinak. A jak je prezentován v souvislosti s islámskou vírou, jestli nedochází k jeho přílišnému nadužívání.

2.2. Teorie střetu civilizací

Tato teorie byla zvolena jako první interpretační rámec, neboť skrze tuto optiku byla v médiích prezentována příprava vojenské odvety po událostech 11.zář. Budu proto sledovat, zda-li se tato interpretace odrazila i v českých denících a je i nadále přítomná ve zvolených člancích.

Teorie spočívá na předpokladu, že dynamika změn mezi společnostmi bude nesena na základě civilizačních střetů. Po pádu komunismu zmizel nepřítel, který vymezoval pozici vítěze („říši Dobra“, liberální demokracii). A byla potřeba vytvořit nového nepřítele, vůči kterému se Západ bude vymezovat a upevňovat své hranice. Do této role byla dosazena islámská civilizace právě díky novému paradigmatu střetu civilizací (Barša 2001: 55-56). V novém boji byly proti sobě tedy postaveny „říše Dobra“ (křesťanský osvícený Západ) a „říše Zla“ (tmářský Orient) (Barša 2001: 7-8).

Teorii střetu civilizací představil Samuel Huntington poprvé ve svém článku „Střet civilizací?“ v časopise „Foreign Affairs“ roku 1993. Poté své interpretace rozšířil do knižní podoby. Základní tezí je, že „kultura a kulturní identity, které jsou v nejširším ohledu zároveň identitami civilizačními, utvářejí ve světě po studené válce vzorce soudržnosti, rozpadu a konfliktu“ (Huntington 2001: 12). Důsledky této hypotézy

rozebírá v pěti tématických okruzích. Za prvé se podle něj modernizace nerovná pozápadnění nezápadních společností. Za druhé upadá síla Západu a posilují asijské země (znovu nalézají hodnoty vlastní kultury). Třetím okruhem je svět rozdělený do civilizací. Ve čtvrtém předpokládá, že universalismus Západu povede ke konfliktu s Čínou a islámem (války mezi muslimy a nemuslimy). A posledním je, že přežití Západu je možné pokud Amerika potvrdí svou západní identitu, uzná jedinečnosti, ale ne však univerzálnosti (Tamtéž: 12-13).

Vymezuje sedm hlavních civilizací, které chápe jako nejvyšší kulturní seskupení lidí se společným jazykem, dějinami, náboženstvím, zvyky, institucemi a subjektivním ztotožněním jedinců (Tamtéž: 34-35). Pojmenovává následující civilizace – čínskou, japonskou, hinduistickou, islámskou, která se dělí na subcivilizace – arabskou, tureckou, perskou a malajskou, následuje civilizace západní, jež má tři části – evropskou, severoamerickou a latinskoamerickou, latinskoamerická ale tvoří i samotnou další civilizaci a poslední je africká jako samostatná idea odlišená od Západu. Určujícím faktorem civilizace je podle Huntingtona náboženství (Tamtéž: 37-40). Jako problematické vidí hranice civilizací, které se mohou stát místy, kde bude docházet ke kulturně definovaným sporům, jež budou častější než střety ekonomické nebo ideologické (Tamtéž: 15). Nejproblematictější jsou potom hranice s muslimskou civilizací, ty autor dokonce označuje jako „krvavé hranice islámu“, neboť ke konfliktům dochází na všech civilizačních zlomových liniích a ukazuje se, že muslimové mají problém s mírovým soužitím se svými sousedy (Tamtéž: 311).

Existují tři znaky, ze kterých pramení problémy Západu s ostatními civilizacemi. Jedná se o politiku nešíření zbraní hromadného ničení, aby měl Západ neustále vojenskou převahu. Dále o prosazování vlastních politických hodnot a institucí jako jsou demokracie nebo lidská práva v západní podobě. A o ochranu vlastní kultury a společenské i etnické integrity, čehož se chce docílit zamezením počtu přistěhovalců a

uprchlíků (Tamtéž: 217). Západ chce dosáhnout uplatnění svého pojetí modernizace, svých hodnot a institucí i v ostatních civilizacích. Tento universalismus chápe jako pomoc státům „být moderními“. Ale právě pozápadnění neznamená modernizaci. Západ oslabuje a jednotlivé kultury ostatních civilizací posilují. Dochází tak k tomu, že svět je méně západní, ale přesto modernější (Tamtéž: 78-79). Je otázkou, zda je islám schopen této modernizace bez okcidentalizace, neboli přijetí západní sekulární a světonázorové pluralitní politiky a kultury. Neboť na Západě znamenala modernizace jistou sekularizaci, zatímco v kontextu islámu jde modernizace ruku v ruce s islamismem (Barša 1999: 46). Islamismus se ale jeví jako neschopný definovat pozitivní realistickou alternativu vůči neosobnímu racionálnímu státu západního typu (Tamtéž: 48).

Přestože byla tato teorie zamítnuta desítkami odborníků, označena jako nevědecká a nehistorická premisa⁹, která kontrastuje s historickou a kulturní realitou světa¹⁰, stala se velmi lákavou interpretací toho, co se ve světě odehrává, a proto i velmi nebezpečnou, neboť by mohla začít fungovat jako sebenaplňující se proroctví. Pokud totiž média k tezi nebudou přistupovat jako k hypotéze, ale interpretovat ji jako fakt a velká masa lidí uvěří, že tomu tak je, bude se svět potýkat s velkým problémem. Proto se musí k této hypotéze přistupovat jako k varování. Měly by se poznávat kulturní odlišnosti a stejnosti a zároveň brát na vědomí, že spory nepramení jen z kulturních rozdílů, ale spíše z kumulace různosti (Černý 2008: 356-357).

⁹ Kritika Huntingtona se vztahuje k problematickému rozdělení civilizací. Na mapě, která je součástí knihy, vymezuje Buddhistickou civilizaci a dál se k ní nevztahuje. A sám připouští, že civilizace jsou dynamické a mohou se proměňovat. Dále je upozorňováno na problematické zařazení Izraele a Filipín, které by charakteristikami měly spadat spíše do západní civilizace. Afrika je vymezená na základě své identity a kultury a nikoliv na náboženských komponentech. Otázkou je i kam zařadit černé muslimy v Africe. Do islámské civilizace? Do africké civilizace? Tyto nepřesnosti můžeme připsat na vrub širokosti, kterou chce Huntington postihnout a vypadávají mu poté určité specifické situace (Fox 2002).

¹⁰ Rozhovor Dušana Lužného s Milošem Mendelem: <http://www.sedmagerace.cz/text/detail/islam-jako-novy-obraz-nepriatele> [dostupnost ověřena dne 18.4.2012]

2.3. Teorie multikulturalismu

Teorie multikulturalismu představuje druhý rámec možné interpretace, ke které se mohou média přiklánět. Útoky 11. září zdůraznily rozštěpenou pozici Západu, ve které se ocitl po dokončení dekolonizace třetího světa v sedmdesátých letech, po vítězství nad komunismem v letech osmdesátých a při současném zintenzivňování ekonomické a kulturní globalizace. Právě tato situace postavila Západ před rozhodnutí, zda přijme huntingtonovskou tezi a bude se připravovat na střet civilizací, či zvolí cestu multikulturalismu (Barša 2001: 157).

Teorie multikulturalismu se snaží představit, jak přistupovat ke koexistenci více rozlišných nejen etnických skupin na jednom území. Staví na předpokladu, že všechny kultury jsou si rovny a jedinci nemají být segregováni na základě odlišností, ale integrováni do daného společenství (Barša 2003: 19). Liberálně-demokratické instituce mají zajistit rovné podmínky všem svým občanům, takže musejí zajistit i rovný respekt k jedincům různých kultur. Tyto kultury zároveň nesmí porušovat individuální svobodu a důstojnost individuí, která k nim přísluší a musejí být rovnoprávné ve vztahu k dalším kulturám – „musejí být dovnitř neutlačivé a navenek tolerantní“ (Barša 2003: 93).

I v této teorii se ale najdou problematická místa, na která kritici upozorňují¹¹. Především bude-li se Západ snažit přetvořit okolní svět k obrazu svému a zároveň bude začleňovat prvky jiných kultur do té své,

¹¹ Michel Wieviorka kritizuje formy uznání a podpory etnických identit, které chápe pod označením multikulturalismus, jelikož nedokáže řešit například chudobu etnicky stigmatizovaných lidí. Politika multikulturalismu sice nabízí institucionalizovanou podporu menšinových aktivit, ale neřeší ekonomické strádání. Terence Turner viděl nebezpečí v tom, že multikulturalismus splývá s konceptem etnické identity. Multikulturalismus podle něj bere kulturu jako majetek etnické skupiny či rasy, čímž vyostřuje rozdíly mezi kulturami a zdůrazňuje vnitřní homogenitu, což nutně nemusí odpovídat realitě. A Thomas H. Eriksen tvrdí, že multikulturalismus odpírá jedincům možnost sebeidentifikace, protože jim na základě nějakých fyzických znaků předepíše kolektivní příslušnost a nezajímá se o to, s kým se identifikují sami jednotlivci (Hirt 2008: 311-312).

stane se nakonec to, že se zcela vytratí unikátnost západní kultury (Huntington 2001: 388). Jako podlomení důvěryhodnosti této teorie jsou považovány právě útoky 11. září (Hirt 2008: 213).

2.4. Základní charakteristiky obou teorií

Z navržených teorií vyplývá několik základních charakteristik. V následující tabulce (Tabulka 1) je poskytnutý přehled, v čem spočívá stěžejní protikladnost zvolených teorií. Tyto hlavní rysy budou použity jako definiční znaky pro operacionalizaci jednotlivých teorií.

Tabulka 1. Charakteristické znaky obou teorií

Střet civilizací	Multikulturalismus
rozdělení světa do 7 základních civilizací, jejíž hlavním faktorem odlišení je náboženství	odmítnutí rozdělení světa do civilizací s poukazem na problematické případy, jež nemůžeme zařadit ani do jedné z definovaných civilizací
univerzalismus Západu, který vyvolává odpor jiných civilizací a vede ke konfliktu	uznání odlišné kultury jedinců
Kontrola ostatních civilizací Západem, aby nedocházelo k ohrožení západní kultury	začleňování prvků různých kultur do západní kultury

3. Empirická část

3.1. Výzkumné otázky a cíl

Cílem mé práce je zjistit a porovnat mediální obraz islámu, který je konstruovaný v rámci pravicového a levicového tisku ve třech obdobích – od 11.9.2001 do 11.9.2002, od 11.9.2006 do 11.9.2007 a od 11.9.2010

do 11.9.2011. Jako výzkumný vzorek byly zvoleny Lidové noviny jako zástupce pravicového tisku a deník Právo jako zástupce levicového tisku. Rozdílná politická orientace má nabídnout možnost komparace.

Hlavní výzkumnou otázkou je: Jak je prezentován islám v českých denících. S čímž se pojí i vedlejší výzkumná otázka, zda se konkrétní deníky odlišují v používání konstrukčních mechanismů.

Nejprve se budu věnovat porovnání toho, jestli deníky používají odlišné rámce v daných časových obdobích, kdy se zaměřím na interpretaci konkrétního pojmu – džihád, a jeho případnou změnu diskurzu ve zvolených obdobích.

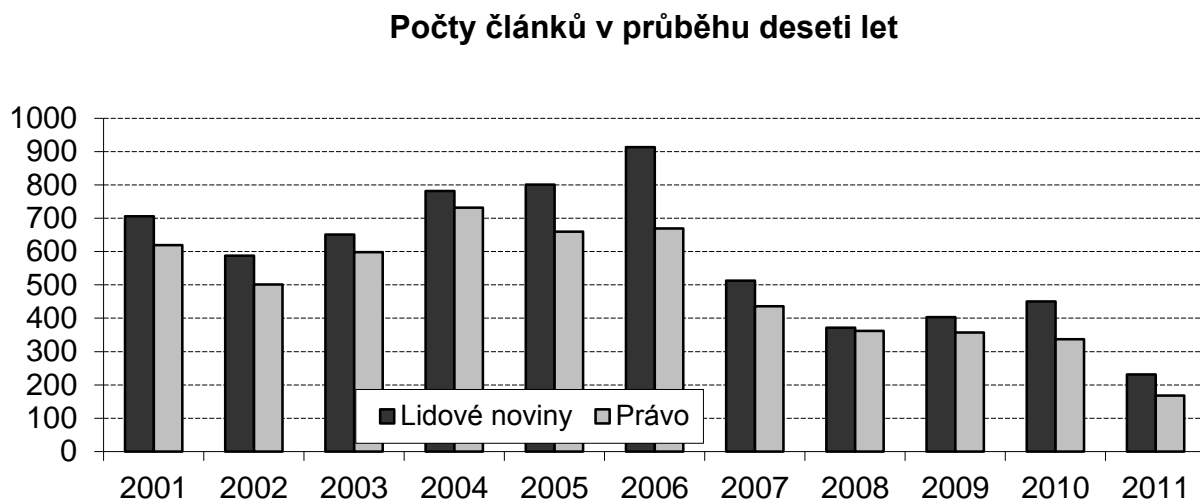
K ověření, zda jsou v denících patrné dominující teorie při rámování zpráv o islámu, by mi měly posloužit teorie střetu civilizací a multikulturalismu. Pokusím se skrze definiční znaky obou teorií zjistit, jestli je zde nějaký implicitní sklon k používání více znaků pro multikulturalismus či pro střet civilizací.

3.2. Definování výzkumného vzorku

Mým záměrem bylo zjistit, jestli v průběhu deseti let po 11. září 2001 proběhla v českém denním tisku nějaká změna v interpretaci islámu. Byl sestaven řetězec slov, které se nejčastěji váží k fenoménu islámu. Ten byl použit k vygenerování článků z databáze Anopress. Jelikož ale v průběhu deseti let bylo islámské problematice na stránkách Lidových novin a Práva věnováno několik tisíc článků (viz. Graf 1), přesněji 11 849¹², byla právě s ohledem na jejich četnost provedena redukce.

¹² Uvedené počty jsou zjišťovány k datu 26.června 2011, s výjimkou roku 2011, který je zjišťován k datu 19.9.2011 a není tedy úplný, z důvodu dokončení mé bakalářské práce.

Graf 1. Souhrnné počty článků v Lidových novinách a Právu k původnímu řetězci slov ke každému z roku



K redukci jsem přistoupila v několika krocích. Nejprve jsem omezovala řetězec slov, až jsem zvolila jedno jediné, kterým se stal džihád. Džihád proto, jelikož bývá médii často ztotožňován pouze s interpretací „svaté války“, je intuitivně spojován s islámem ve výpovědích běžného občana a sami radikálové tento pojem používají pro ospravedlnění svých činů. Proto byl zvolen jako reprezentant islámské problematiky.

I přesto by však článků bylo pro analýzu v této práci moc, tak byly vybrány jednotlivé časové úseky. První s ohledem na události 11. září, aby bylo zmapováno zobrazování islámu, které po tomto aktu nastalo v denících, tedy od 11.9.2001 do 11.9.2002. Dále byl zvolen pětiletý interval, který ale musel být v případě posledního období zkrácen na čtyři roky z důvodu dokončení mé práce. Takže následujícími obdobími jsou 11.9.2006 – 11.9.2007 a 11.9.2010 – 11.9.2011. Posledním krokem k zajištění časově zpracovatelného množství bylo vyloučení článků, kde

byl džihád použit jako součást názvu organizace¹³, vlastní jméno či název.

3.3. Metodologie

Při analýze dat jsem se snažila zmenšit riziko ztráty významů, ke kterému dochází u tradiční kvantitativní obsahové analýzy, ale zároveň zanalyzovat poměrně rozsáhlý soubor článků. Kvantitativní obsahová analýza stanovuje přesné kroky, jak postupovat. Za prvé zvolíme vzorek obsahu, za druhé vytvoříme relevantní rámec kategorií vnějších referentů, za třetí definujeme jednotky kódování (téma, slovo, odstavec, celý článek apod.), za čtvrté počítáme frekvenci zvolených jednotek obsahu, které se vyjadřují k tématu a umísťujeme je do připraveného rámce, kódujeme a za páté interpretujeme výsledky (celkovou skladbu daného vzorku podle výskytu daných referencí) (McQuail 1999: 308).

Pro první analýzu, jež je součástí této práce, byla právě nevýhoda předem definovaných kategorií, jelikož v případě džihádu jsem chtěla zjistit, zda jednotlivé deníky používají odlišné rámce. Používané rámce totiž mají čtyři funkce – definovat problém, určit příčinu (viníka, oběť), utvořit morální soud a navrhnout napravení (Entman 1993). Snažila jsem se analyzovat, jakých džihád nabývá interpretací ve zvolených denících a zda se tyto interpretace liší v závislosti na čase a rozdílných politických preferencí deníků. Zjišťovala jsem, které rámce jsou pro jednotlivé deníky nejčastější a zda oboje noviny používají stejné. Proto jsem na základě pročitání postupně stanovovala objevující se kategorie a nekládala jsem tedy do textů své významy skrze předem definované kategorie, ale konstruovala jsem jejich rámce až v průběhu analýzy neboli induktivně (Vreese 2005). Následovalo sledování četností jednotlivých rámců, jejich

¹³ V daných obdobích byla nejvíce reflektována organizace Islámský džihád (Lidové noviny – 76 článků, Právo 95). Zaměření se na interpretaci této a dalších skupin by vystačilo na samostatný výzkum.

porovnávání a interpretace odlišností a zajímavostí skrze kvalitativní obsahovou analýzu.

Ve druhém případě, kdy se jednalo o ověření inklinace k prezentaci znaků teorie střetu civilizací nebo teorie multikulturalismu, jsem volila deduktivní přístup. Definovala jsem charakteristické znaky pro obě teorie, jež utvořily kódovací klíč pro analyzované články (Vreese 2005). Články mohly obsahovat oboje znaky naráz, a proto jejich četnosti byly vyneseny do grafu a porovnala jsem, které znaky podporující jednotlivé teorie se objevují častěji a ve kterých obdobích, což jsem se opět pokusila následně vysvětlit.

3.3.1. Operacionalizace teorií

Pro operacionalizaci teorie střetu civilizací bylo prvním sledovaným předpokladem, zda média proti sobě staví různé civilizace, které bojují v rámci kulturně definovaných sporů, jelikož Huntington předpovídá nárůst konfliktů na základě kulturní příslušnosti (Huntington 2001). Druhou charakteristikou bylo zjišťování, zda v článcích o džihádu je Západ (či Amerika jako symbol západní civilizace) interpretován jako univerzalistický, nadřazený ostatním civilizacím. Neboť universalismus Západu vede ke konfliktům s Čínou a islámskou civilizací (konflikty mezi muslimy a nemuslimy) (Tamtéž: 13). Důvody, které vedou k problémům Západu a ostatních civilizací, jsou vymezené jako určitý druh kontroly (hromadných zbraní, počtu přistěhovalců apod.) (Tamtéž: 217). Kontrola se tedy stala třetím charakteristickým znakem. Jako popření této teorie pak byly sledovány interpretace konfliktů, které nejsou definovány jako spory různých civilizací, ale jako boje proti fanatikům, radikálům nebo teroristům. A poté zda spíše než konflikty mezi civilizacemi nepřevažují neshody uvnitř vlastní civilizace.

Jako znaky, které by mohly vypovídat o sklonu deníků k teorii multikulturalismu, byly vybrány následující. Za prvé spolupráce nebo

solidárnost mezi civilizacemi, která by odkazovala k provázání světa. Snažila jsem se k článkům přistupovat kriticky, aby se nejednalo o pragmatismus, ale právě o snahu navázání kulturního dialogu. Za druhé identifikace promýšlení islámu, např. upozorňování na jeho odlišnosti, které z něj ale nečiní méněhodnotné náboženství, pouze jiné – ne horší, ne lepší. Tedy že všechny kultury mají být rovnocenné. Byla definována i kategorie, která sledovala reakce, jež byly výhradně proti multikulturalismu.

Definované znaky byly přiřazovány k analyzovaným článkům a sledována jejich četnost. Na tomto základě byly zkonstruovány grafy, aby bylo názorné, které znaky mají deníky tendenci prezentovat častěji. Aby byla potvrzená jedna z teorií muselo by dojít k výraznému převýšení četnosti znaků, jež ji rámcují.

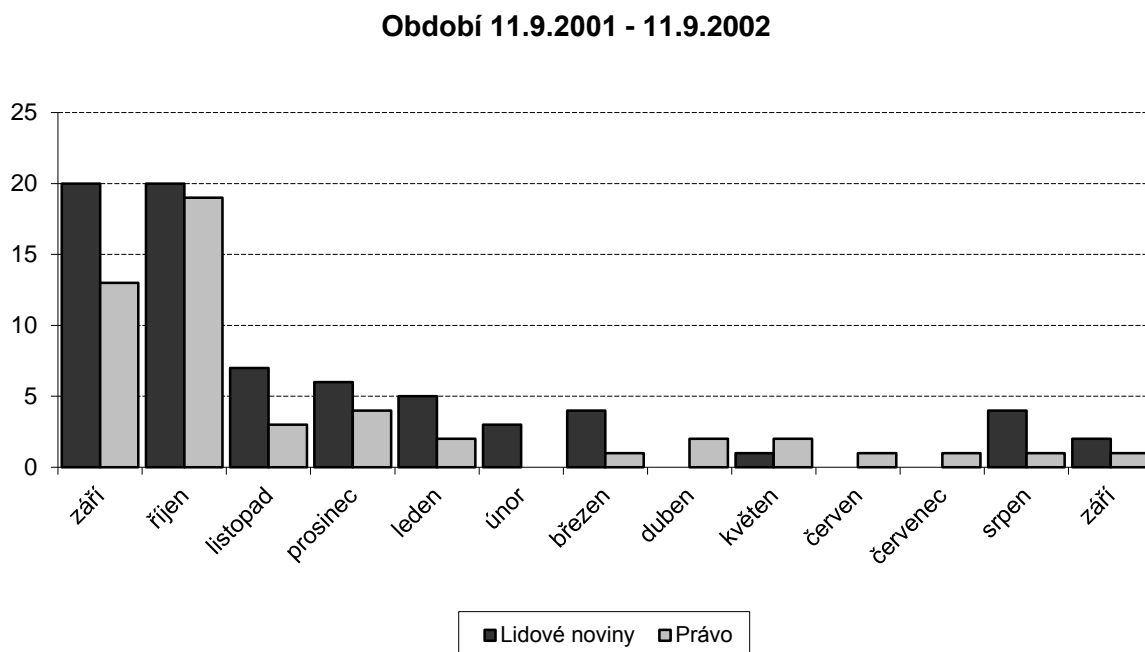
4. Analytická část

4.1. Charakteristika souboru

Finální analyzovaný soubor představoval 198 článků, 112 z Lidových novin a 86 z deníku Právo, které byly vygenerovány databází Anopress k pojmu džihád (a poté prošly redukcí viz. kapitola 3.2.). Z celkového souboru vyplývá, že Lidové noviny slovo džihád používaly ve svých článcích o něco častěji než Právo. Výjimkou bylo období od 11.9.2006 do 11.9.2007, kdy Právo vydalo 26 článků oproti Lidovým novinám, které v tom období vydaly o džihádu 19 článků. Největší soubor byl v prvním období po 11. září 2001, kdy bylo otištěno 122 článků (72 v LN a 50 v Právu), což se dalo předpokládat k událostem v NY. V obou denících nejvíce článků vyšlo v září a říjnu (viz. Graf 2). V posledním období v Právu vyšlo pouhých 10 článků obsahující pojem džihád a v LN

to bylo o 11 více. Můžeme ale konstatovat, že slovo džihád spíše z mediálního diskurzu pozvolna mizí.

Graf 2. Počet článků v LN a Právu v jednotlivých měsících v prvním období



4.2. Interpretace dat

4.2.1. Konstrukční mechanismy pro džihád

Během zkoumání toho, jak novinové deníky přistupují k termínu džihád, bylo v průběhu analýzy definováno několik rámců. Většina, tj. 7 rámců, bylo identifikováno hned v prvním období 2001 – 2002. Další, osmý rámeček, se objevil nejprve v Lidových novinách hned v dalším zkoumaném období, v Právu k tomu došlo až v posledním rozmezí let 2010 – 2011.

Vymezila jsem tedy prezentování džihádu zaprvé jako určité povinnosti muslimů. Druhým rámcem byl džihád jako obrana nebo odplata. Třetí rámeček jsem identifikovala džihád se svatou válkou. Ve

čtvrtém rámci se média vztahovala k pojmu džihád bez bližšího vysvětlení, tzn. explicitně ho nedefinovala a proto jsem označila tento rámec jako nedefinovaný džihád. Za páté byl popisován jako násilí jako džihád meče. Šestý rámec byl naproti tomu spojen s ospravedlňováním, že džihád nemá s násilím nic společného a jde o nějakou formu úsilí (především vnitřního). V sedmé, kategorii, která byla označena jako sémantické posuny, byly zahrnuty články, jež slovo džihád převzaly pro vysvětlení nějaké problematiky. Ta přímo nesouvisela s islámskou vírou nebo byl džihád použit jako určité přirovnání či inspirace. Přidaným, osmým, rámcem se stalo slovní spojení globální džihád, jež posouvá chápání džihádu do nadnárodní roviny a spojuje ho s globalizačními procesy. Někdy bylo v rámci jednoho článku identifikováno více jednotlivých rámců.

4.2.1.1. 1. období 2001 – 2002

Zaměříme-li se nejdříve na první období 11.9. 2001 – 11.9. 2002, můžeme si všimnout (Tabulka 2), že nejvíce reflektovanou kategorií se stala interpretace džihádu jako svaté války a to shodně u obou deníků. Právo tento rámec použilo u 56 % analyzovaných článků, u Lidových novin to bylo o něco méně, 47,2 %. Tento podíl se liší díky celkovému počtu článků, neboť v absolutním počtu Lidové noviny otiskly 34 článků, kde džihád označily jako svatou válku a Právo 28. S odkazem na Mendela můžeme tedy říci, že se zdá, že pojem džihád je opravdu „obětí nepochopení“ i v českých denících. Nepřesnému překladu nejvíce napomáhají i samotná prohlášení islamistů, kteří se vrhají do sebevražedných atentátů ve znamení džihádu nebo k takovéto formě džihádu vyzývají (Mendel 1997: 8-11). Toto označení je zároveň pro sekulární média jednoduchým rámcem, kterým vyjadřují, že tu stojí „ti

kladní“ (oběti, ať už konkrétní osoby či státy) proti těm „zlým“ (nábožensky založeným sebevražedným atentátníkům)¹⁴.

Nejméně zmiňovaným rámcem u obou deníků se ukázala interpretace džihádu jako muslimské povinnosti (Právo 2 % a LN 4,2 % článků). U Lidových novin se k tomu přidává ještě rámec určitého vnitřního úsilí a sémantických posunů (viz. Tabulka 2), které jsou velmi zajímavou kategorií, jež se v rámci analýzy vymezila a u běžné kvantitativní obsahové analýzy by nám zůstala skryta. Konkrétně se jedná o trojici článků, které užívají džihád spíše jako formu přirovnání, přejímají ho pro svůj specifický výklad. První článek se zaměřuje na situaci, kdy Ivan Brezina obviňuje Vladimíra Justa, který upozornil na „korupční chování ministra Kužvarta“ v kauze těžby dřeva v Národním parku Šumava, že vyrábí zbabělou pomluvu. Situace je popsána takto:

*[...] A nebyl by to Ivan Brezina se svým privátním džihádem proti čemukoli zelenému, aby se autora za článek nesnažil očernit. [...]*¹⁵

V tomto obratu ale zase spíše vidíme negativní nádech, který slovo džihád má. Jedná se v něm o fundamentalistický přístup Breziny, který úmyslně odmítá dialog a apriori útočí „proti čemukoli zelenému“. Džihád je tedy konotován jako projev agrese. Blíží se interpretaci boje, která je ale aplikována mimo muslimský rámec.

Další posun, který proběhl, má přímou souvislost s 11. zářím. Tato silná událost ovlivnila slang mladých lidí v Americe. Ti začali používat různých přirovnání, což noviny označují jako „teror humor“ a chápou ho jako zlehčování nepříjemné události, aby se s tím lidé lépe vyrovnali.

[...] Jejich ložnice jsou "Ground Zero". Překlad? Je v nich neuvěřitelný nepořádek, stejně jako v místech, kde stály zřícené mrakodrapy

¹⁴ Musím ale podotknout, že sem též spadl jeden článek u každého deníku, který tuto interpretaci kritizuje a vysvětluje pojem džihádu jako určitého úsilí, které není spojené s násilím.

¹⁵ Jako býk na červený hadr, Lidové noviny, 3.1.2002

*Světového obchodního centra. Nemoderní oblečení? "To má být burka, nebo co?" Podobně lze přísného učitele nazvat "děsným teroristou" a trest pro studenta "naprostým džihádem" [...]*¹⁶

Zde se ukazuje tvárnost jazyka, kdy se začnou přejímat specifická slova a aplikují se v běžné konverzaci. Spojit džihád s trestem, ale opět nenaznačuje jeho interpretaci, kterou má v původním smyslu slova a že má tedy spíše jít o nějaké vnitřní úsilí. Na druhou stranu trest může být brán jako určité sebeočistění se, což je v každém případě blíže než překlad svaté války. Z pohledu žáků je ale džihád chápán jako něco negativního, stejně jako trest. Podobný článek vyšel i v deníku Právo, kde je též pedagogický trest označen jako „totální džihád“¹⁷. Právo nabízí v této kategorii ještě jeden článek, který chápe džihád jako přirovnání – „džihád jsou rozhněvaní muži z třetího světa“¹⁸.

Poslední případ z Lidových novin je podobný předešlému. Noviny informují o vtipech s teroristickou tematikou, které se po 11. září začaly šířit. Hlavní roli v nich hraje bin Ládín. A v závěru se zmiňují opět o obohacení slovní zásoby.

[...] O přestávkách vypuká ve školách „totální džihád“ a písemka z matematiky? „Úplný Kandahár“.

Zajímavé je, že v tomto smyslu je džihád z části pozitivní, neboť je ve spojení s přestávkou. Z druhé hlediska ho můžeme brát jako něco, dejme tomu, zakázaného. Nastává nějaký chaos. Ale oproti předešlému příkladu jsou zdrojem džihádu sami teenageři, takže z jejich pozice jde o něco kladného, co ale může být nahlíženo učiteli jako negativní.

¹⁶ Útoky proti USA obohatily angličtinu, Lidové noviny, 21.3.2002

¹⁷ Ohlas teroru pronikl nyní i do studentského slangu, Právo, 21.3.2002

¹⁸ Jaké hodnoty chceme hájit, Právo, 20.9.2001

Tabulka 2. Relativní četnosti rámců džihádu v období 11.9. 2001 – 11.9. 2002 ve vybraných novinových denících

	relativní četnost LN (n = 72)	relativní četnost Právo (n = 50)
1 povinnost	4,2 %	2,0 %
2 obrana/odplata	15,3 %	22,0 %
3 svatá válka	47,2 %	56,0 %
4 nedefinováno	34,7 %	30,0 %
5 džihád meče	18,1 %	12,0 %
6 džihád jako "vnitřní úsilí"	4,2 %	4,0 %
7 sémantické posuny džihádu	4,2 %	4,0 %
celkem ¹⁹	127,8 %	130,0 %

4.2.1.2. 2. období 2006 – 2007

Ve druhém období od 11.9. 2006 – 11.9. 2007 se nám už liší deníky, co se týče nejpoužívanějších rámců ohledně džihádu (viz. Tabulka 3). U Práva zůstala stále nejvíce používanou interpretací svatá válka, věnovalo se jí celkem 11 článků, což z celkového počtu znamená 42,3 %. Lidové noviny použily tento rámec jen ve dvou případech, což znamená v 10,2 % článků, a místo toho přestaly pojem džihád vysvětlovat, 9 článků. To může být způsobeno tím, že noviny spoléhají už na samotný rámec džihádu, který má být odkazem k předešlé rozšířené interpretaci džihádu coby svaté války.

Naproti tomu se zcela ztratila interpretace džihádu jako povinnosti muslimů bránit islámskou víru všemi prostředky, i násilím, kterou používali hlavně radikální muslimové pro verbování útočníků džihádu. V Právu dále zmizel poukaz na nějaké inspirování se pojmem džihád, jež by přejal význam nebo se stal přirovnáním. U Lidových novin zmizelo ještě vysvětlení, že džihád je forma obrany nebo je brán jako odplata. V tomto období ani nebyl džihád výrazně ospravedlňován, že neznámá násilí, ale jde o boj se sebou samým. Mimo to se objevil ve dvou

¹⁹ Jelikož jeden článek mohl obsahovat více než jeden rámec, může být celkový součet vyšší než 100%.

případech nový rámec, kdy je k džihádu přidán přívlastek globální, což se stalo jen u Lidových novin. Tento přívlastek evokuje přidání džihádu mezi globální problémy, se kterými se svět vypořádává. Symbolizuje to, že se džihád netýká už jen některých států, ale nyní je záležitostí všech.

Tabulka 3. Relativní četnosti rámců džihádu v období 11.9. 2006 – 11.9. 2007 ve vybraných novinových denících

	relativní četnost LN (n = 19)	relativní četnost Právo (n = 26)
1 povinnost	0,0 %	0,0 %
2 obrana/odplata	0,0 %	15,4 %
3 svatá válka	10,5 %	42,3 %
4 nedefinováno	47,4 %	34,6 %
5 džihád meče	15,8 %	19,2 %
6 džihád jako "vnitřní úsilí"	0,0 %	7,7 %
7 sémantické posuny džihádu	15,8 %	0,0 %
8 globální džihád	10,5 %	0,0 %
celkem ²⁰	100 %	119,2 %

4.2.1.3. 3. období 2010 – 2011

Toto období vykazuje podobné rysy jako předchozí. Na prvních místech obou deníků zůstávají stejné rámce – LN džihád explicitně nedefinují, Právo používá stále nejvíce interpretaci džihádu jako svatou válku a nebo také džihád explicitně nedefinuje. U Práva navíc celkem ubylo článků, které by nějakým způsobem charakterizovaly džihád. Už se zde však také objevilo spojení globální džihád, ale pouze v jednom případě narozdíl od Lidových novin, které používají toto spojení opět ve dvou případech (viz. Tabulka 4).

²⁰ Jelikož jeden článek mohl obsahovat více než jeden rámec, může být celkový součet vyšší než 100%.

Tabulka 4. Relativní četnosti rámců džihádu v období 11.9. 2010 – 11.9. 2011 ve vybraných novinových denících

	relativní četnost LN (n = 21)	relativní četnost Právo (n = 10)
1 povinnost	9,5 %	20,0 %
2 obrana/odplata	9,5 %	20,0 %
3 svatá válka	14,3 %	30,0 %
4 nedefinováno	38,1 %	30,0 %
5 džihád meče	4,8 %	0,0 %
6 džihád jako "vnitřní úsilí"	0,0 %	0,0 %
7 sémantické posuny džihádu	19,0 %	0,0 %
8 globální džihád	9,5 %	10,0 %
celkem ²¹	104,8 %	110,0 %

4.2.1.4. Souhrn

V rámci tří sledovaných období se ve výzkumném vzorku všech novinových článků v Lidových novinách nejčastěji objevily články, které slovo džihád používaly bez nějakého konkrétního vysvětlení. To znamená, že pojem džihádu zde nebyl explicitně vysvětlen. Hned za tímto rámcem se umístila interpretace svaté války. V Právu tomu bylo opačně, tam dominoval rámeček svaté války a až za ním rámeček tzv. nedefinovaného džihádu (viz. Tabulka 5).

Z těchto výsledků se zdá, že v článcích, kde se mluví o džihádu, je islám interpretován jako problematické náboženství. Rámeček války, jak už bylo řečeno, poskytuje představu, že proti sobě stojí různí protivníci. Jednou z navržených možností může být postavení proti sobě – např. sekulárních uskupení proti náboženským. Jestli média inklinují k takovéto interpretaci souboje, by nám měla přiblížit následující analýza, která bude ověřovat, zda média nemají sklon k představování souboje jako střetu civilizací.

²¹ Jelikož jeden článek mohl obsahovat více než jeden rámeček, může být celkový součet vyšší než 100%.

Tabulka 5. Souhrnné relativní četnosti rámců džihádu ve třech obdobích

	relativní četnost LN (n = 112)	relativní četnost Právo (n = 86)
1 povinnost	4,5 %	3,5 %
2 obrana/odplata	11,6 %	19,8 %
3 svatá válka	34,8 %	48,8 %
4 nedefinováno	37,5 %	31,4 %
5 džihád meče	15,2 %	12,8 %
6 džihád jako "vnitřní úsilí"	2,7 %	4,7 %
7 sémantické posuny džihádu	8,9 %	2,3 %
8 globální džihád	3,6 %	1,2 %
celkem ²²	118,8 %	124,4 %

4.2.2. Teoretický sklon interpretace

V rámci této kapitoly jsem se věnovala ověření a popření některých předpokladů, ve kterých Huntington spatřuje nebezpečí střetu civilizací. Nebo zda se deníky nekloní ve svých sděleních nevědomě k alternativě multikulturalismu.

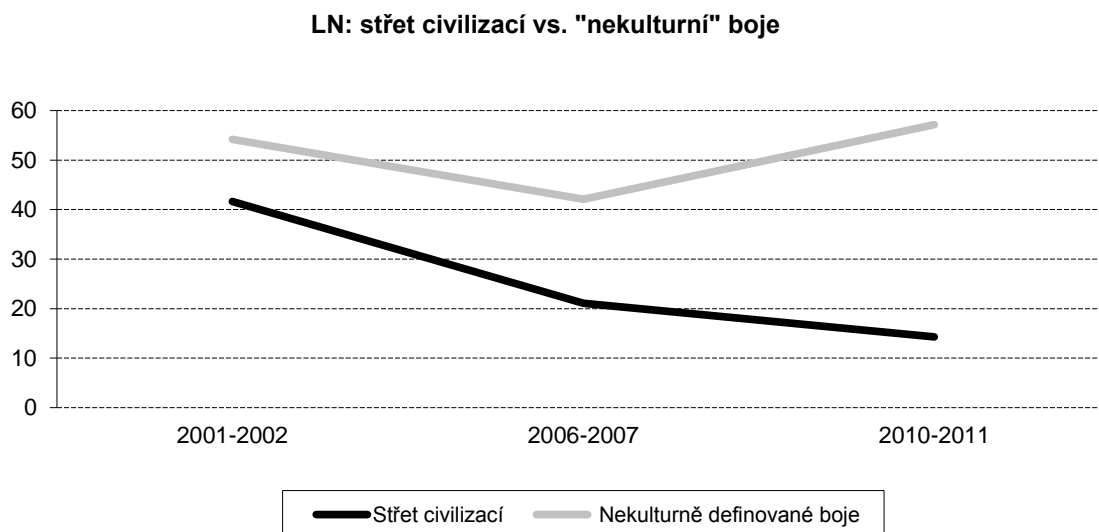
Prvním srovnáním bylo, jak se v člancích objevují znaky vypovídající pro střet a proti němu v průběhu sledovaných období u obou deníků (viz. Graf 3 a 4). Můžeme říci, že v Lidových novinách se často objevovaly spory, které byly definovány spíše jako boj proti radikálním složkám a nebo boj v rámci jedné kulturní skupiny. Snažily se tedy, vědomě nebo nevědomě, popřít něco, co by naznačovalo hrozbu konfliktu civilizací.

Naproti tomu u Práva po událostech 11. září mírně převažoval sklon k interpretaci proti sobě stojících odlišných civilizací. Až v posledním období se začaly s větší četností objevovat články nahlížející na konflikty optikou tzv. „nekulturních“ bojů²³.

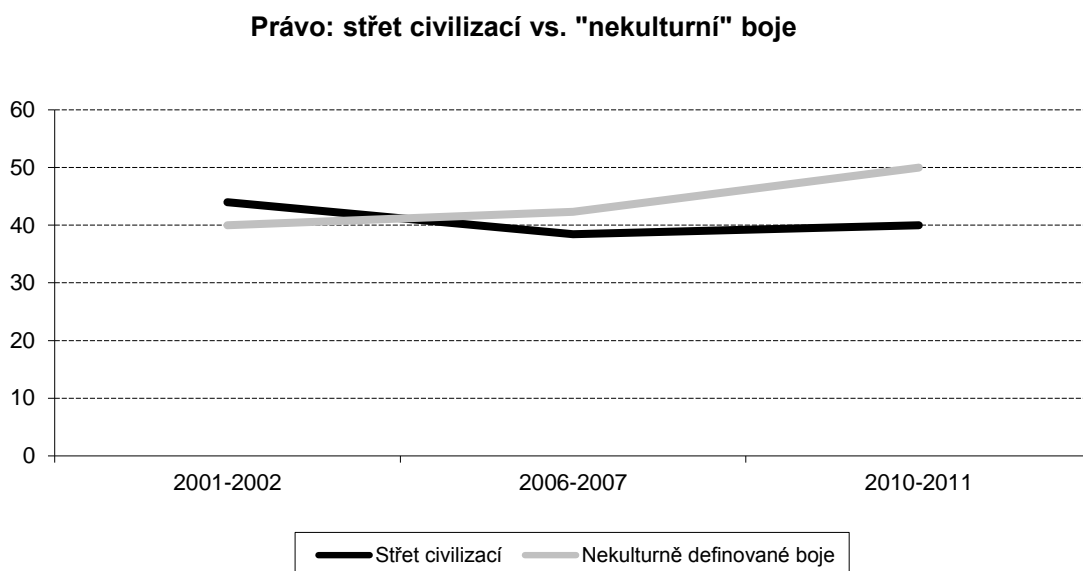
²² Jelikož jeden článek mohl obsahovat více než jeden rámeček, může být celkový součet vyšší než 100%.

²³ Jako „nekulturní“ boje jsem definovala takové spory, které nemají kulturní základ. Tedy že by se jednalo např. o boje proti sobě stojících náboženství, na čemž teorie střetu civilizací staví. Jsou zde zahrnuty hlavně boje proti fanatikům, teroristům

Graf 3. Srovnání relativních četností znaků podporující teorii střetu civilizací a „nekulturních“ bojů u Lidových novin

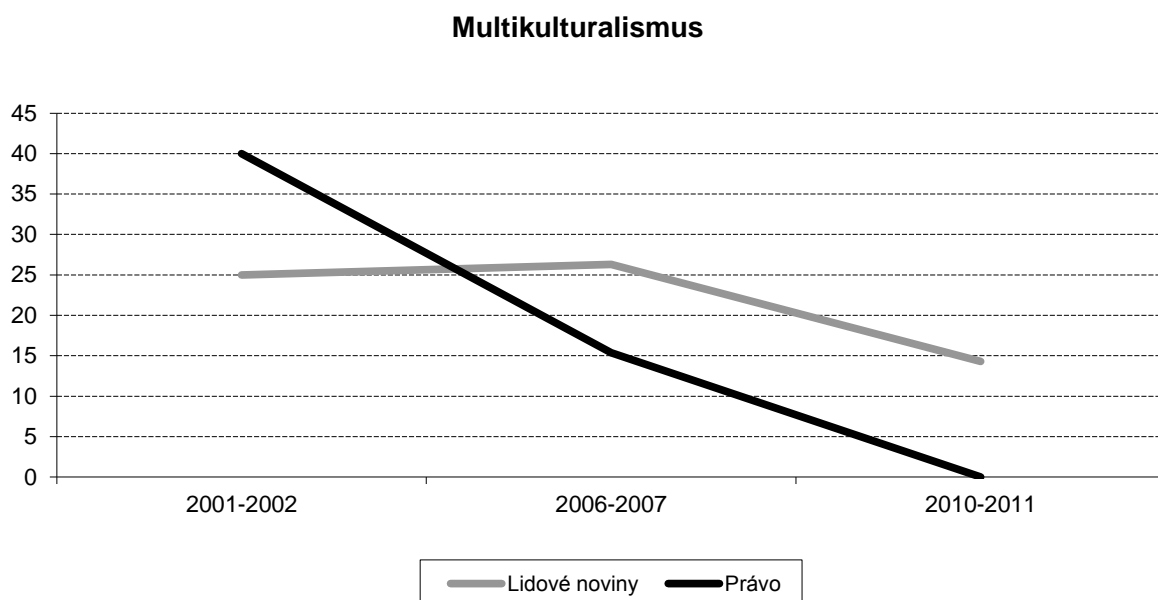


Graf 4. Srovnání relativních četností znaků podporující teorii střetu civilizací a „nekulturních“ bojů u Práva



Přejdeme-li k teorii multikulturalismu (viz. Graf 5), můžeme konstatovat, že jeho interpretace se nejvíce objevovala v prvním období v Právu. Zatímco Lidové noviny i v následujícím zvoleném období používaly stejně znaků vážících se na teorii multikulturalismu. U obou deníků potom následuje zlom v posledním období, kdy se charakteristické rysy v člancích příliš neobjevují, u Práva dokonce v žádném z článků. Vysvětlením, proč se ukazuje, že multikulturalismus byl reflektován v člancích po 11. září, může být i určité nevědomé vymezení se vůči střetu civilizací. Upozorňování na to, že islám je kulturou jinou, ne však horší než je ta západní. Situace, která se odehrála v NY a Washingtonu, přinesla nové promýšlení islámu a média se na to snažila zareagovat a prezentovala jeho nové promýšlení, nikoliv jako násilné kultury.

Graf 5. Srovnání relativních četností znaků podporující teorii multikulturalismu v Právu a Lidových novinách



Shrneme-li tyto poznatky, můžeme říci, že se deníky mají tendenci se vyhýbat interpretacím, jež by naznačovaly zvýšené riziko kulturních

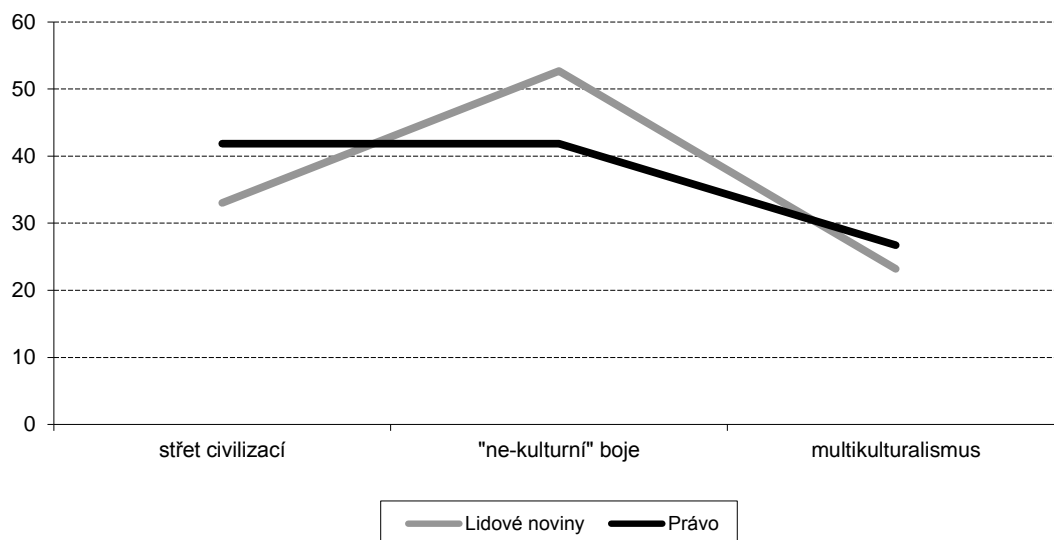
konfliktů, tedy že by inklinovaly k teorii střetů civilizací. Pokud se znaky odkazující na tuto teorii v denících objevují, vzhledem k pročitání mohou říci, že je to hlavně interpretace sporu optikou některých muslimských věřících, kteří se přiklonili k výkladu, že násilná forma džihádu je šestým pilířem jejich víry (Durán, Pohly 2001: 20-22). Spíše se ale deníky snaží o kladení důrazu na to, že nejde o boj proti islámu, ale proti těm, kteří ho využívají jako krytí, což je naproti tomu západní optika podporována projevem Bushe nebo Blaira, kteří upozorňovali na to, že se nejedná o boj proti muslimům, ale proti radikálům, teroristům (Spencer 2006: 22).

Souhrnně za všechna období se fakt, že se jedná o boj proti radikálům, více objevoval u Lidových novin. Vzhledem k relativním četnostem se pak LN nejméně vztahovaly k multikulturalismu, méně i než deník Právo. Tento rozdíl je nepatrný (3,5 %). Můžeme si také všimnout, že relativní četnost znaků podporujících střet civilizací v Právu je v celkovém počtu článků rovný relativní četnosti znaků, které ho popírají (viz. Graf 6).

Některé články nebylo možné začlenit ani do jedné definované kategorie. Jednou z těchto kategorií byla skupina článků, kdy se muslimové západních národností hlásili k džihádu nebo šlo o příslušníky západní civilizace, kteří konvertovali k islámu. Znaky odkazují na míšení kultur a tedy multikulturalismus, ale zároveň je tu nějaký kulturní svár, nesouhlas se západními principy, tedy znaky teorie střetu civilizací. Konverze je prezentována jako něco negativního, neboť je konotována s radikalismem. Z toho plyne, že je zde neustále přítomen strach z odlišné kultury. Na přechod k jinému náboženství se dívá skrze aktivitu radikálních skupin, nikoliv prostřednictvím ovlivňování „tradiční“ podobou náboženství, jež je umožněna globalizací a s ní spojeným pluralismem.

Graf 6. Srovnání celkových relativních četností znaků jednotlivých teorií v Právu a Lidových novinách

Jednotlivé teorie



5. Závěr

Cílem této práce bylo porovnat, zda se liší prezentace islámu v českých denících, respektive v Právu a Lidových novinách v rámci tří zkoumaných období. Práce se zaměřuje na jednotlivé aspekty – používané rámce ohledně džihádu a na inklinování k jedné ze zvolených teorií (střet civilizací a multikulturalismus).

Teoretická část práce přibližuje, jak se v dnešní pozdně moderní době pohlíží na náboženství a jeho propojení s médii. Poté se zaměřuje speciálně na islám, který z hlediska medializace považuje za zajímavý aspekt ke zkoumání vzhledem k 11. září 2001. Proto se část teorie věnuje i tomu, jak je interpretován a chápán terorismus. Dále jsou zde představeny dvě stěžejní teorie, a to teorie střetu civilizací a teorie multikulturalismu, které poskytují základní charakteristické znaky pro kódování analyzovaných článků.

V empirické části jsou tyto teorie operacionalizovány právě skrze charakteristické znaky, jež pomohly ke stanovení rámců. V této části jsou také představeny výzkumné otázky a cíl práce a je zde definován

výzkumný vzorek. Další součástí je též metodologie, kterou se stala obsahová analýza, a její zdůvodnění.

Analytická část se věnuje samotné interpretaci získaných dat. První část se zaměřuje na to, zda deníky s rozdílnou politickou orientací používají rozdílné rámce ohledně islámu. Islám byl v tomto bodě zkoumán skrze pojem džihád. Nejpoužívanějším rámcem v Právu se stala interpretace džihádu jako svaté války, u Lidových novin skupina článků, kdy džihád není explicitně definován, ale pouze o 2,7 % byl výskyt častější než interpretace svaté války. Toto „mlčení“ můžeme brát tak, že noviny používají džihád jako kód, který už sám má mít hodnotu interpretace svaté války. Právo, které se k tomuto rámci vztahuje nejvíce, je příklad médií, které z džihádu činí „oběť nepochopení“ (Mendel 1997: 8). Součástí této analýzy bylo také věnování se sémantickým posunům významu džihád, kdy je přejímán do běžné mluvy a nebo slouží jako inspirace.

Operacionalizace a analyzování interpretačních rámců teorie střetu civilizací a multikulturalismu neprokázalo, že by média výrazně prezentovala definované znaky daných teorií. To mohlo být způsobeno do jisté míry vzorkem zkoumaných článků, neboť ty byly vyhledány k pojmu džihád, který se prezentuje v rámci médií i s negativní konotací a objevuje se zde jen určitý typ článků o islámu. Můžeme říci, že z hlediska teorií existují též dvě optiky, a to jak na konflikty nahlíží někteří muslimové a to, jak je prezentován Západem. Muslimská optika má sklony k interpretaci, kdy proti sobě stojí dvě civilizace, jež jsou definovány na základě náboženství. Západ se spíše této interpretaci snaží vyvarovat a prezentovat konflikty jako boje s radikálními skupinami. Jednotlivé interpretace též mohou být ovlivněny klesajícím počtem článků obsahující slovo džihád, kdy největší koncentrace je jich v prvním období, tedy po událostech 11. září a v dalších je zaznamenán výrazný pokles u obou deníků.

Z mého pohledu se tedy deníky výrazně neliší v interpretaci islámu. Oba poskytují jak obraz určitého problematického náboženství, zvláště kvůli radikálním skupinám, tak se v některých článcích věnují i kritice pohledu na islám jako na něco špatného a snaží se ho očistit od negativních konotací. Pokud existují rozdíly ohledně rámcování pojmu džihád, pohybují se okolo několika málo procent. Největším odlišením je nadužívání rámce svaté války v Právu, který převažuje výskyt tohoto rámce v LN o celých 14 %. Dalším výraznějším rozdílem pak bylo, že LN ve svých článcích věnují větší pozornost tzv. sémantickým posunům, kdy dochází k užívání slova džihád v přenesených významech.

Při porovnání, jestli dochází k většímu implicitnímu sklonu k teorii střetu civilizací či multikulturalismu jsou rozdíly patrnější. Právo ve spojení s džihádem užívá od LN o 8,8 % více znaků, které jsem definovala jako inklinaci k teorii střetu civilizací. Naproti tomu Lidové noviny zdůrazňují „nekulturní“ boje, tedy hlavně boje s radikalisty, které prezentují o 10,8 % častěji než Právo. Vzhledem k multikulturalismu je zde zase rozdíl menší, kdy Právo používá znaky této teorie více o 3,5 %.

Přínosným rozšířením by mohla být analýza dalších článků, které si vyberou jiný klíčový pojem pro islám. Mohl by tak být poskytnut širší vzhled do problematiky. Jakékoli rozšíření vzorku by mohlo být přínosem. Problém by nastal pak s volbou vhodné metodologie. Též by mohla být práce rozšířena v kontextu morální paniky, kdy by bylo lepší zaměřit se na určitý výzkum veřejného mínění než na novinové články, které by byly kódovány prostřednictvím zpravodajských hodnot, jež nemusí poskytnout reflexi odrážející realitu.

6. Literatura

- Barša, Pavel. 1999. „Vzejde z islámu alternativa evropské modernity?“ Pp. 39 – 62 In *Religio: revue pro religionistiku*, Brno, Česká společnost pro studium náboženství Brno.
- Barša, Pavel. 2001. *Západ a islamismus. Střet civilizací, nebo dialog kultur?*. Brno, CDK
- Barša, Pavel. 2003. *Politická teorie multikulturalismu*. Brno, CDK
- Beckford, James A. – Richardson, James T. 2007. „Religion and Regulation“. Pp. 396-418 in Beckford J. – Demerattf N.J. III. *The SAGE Handbook of the Sociology of Religion*. Los Angeles: SAGE Publications
- Berger, Peter L. 1997. *Vzdálená sláva. Hledání víry ve věku lehkověrnosti*. Brno: Barrister&Principal
- Beyer, Peter. 2007. „Globalization and Glocalization“. Pp. 98-118 in Beckford J. – Demerattf N.J. III. *The SAGE Handbook of the Sociology of Religion*. Los Angeles: SAGE Publications
- Bødker, Henrik. 2009. „Muslims in Print, or Media Events as Nodes of Cultural Conflict“ In Marsden, Lee – Savigny Heather. 2009. *Media, Religion and Conflict*. Farnham: Ashgate
- Casanova, José. 1994. *Public Religions in Modern World*. Chicago, University of Chicago Press
- Černý, Karel. 2008. „Střet civilizací?“ In Šubrt, Jiří. 2008. *Soudobá sociologie III: Diagnózy soudobých společností*, Praha, Karolinum
- Durán, Chalid – Pohly, Michael. 2001. *Usáma bin Ládín a mezinárodní terorismus*. Brno, Jota
- Entman, Robert. 1993. „Towards Clarification of a Fractured Paradigm“. *Journal of Communication* 43(4): 51-58.
- Ettinger, Patrik – Udris, Linards. 2009. „Islam as a Threat? Problematization of Muslims in the Mass Media and Effects on the

- Political System“ In Marsden, Lee – Savigny Heather. 2009. *Media, Religion and Conflict*. Farnham: Ashgate
- Fox, Jonathan. 2002. „Ethnic Minorities and the Clash of Civilizations: A Quantitative Analysis of Huntington’s Thesis“. *British Journal of Political Science*, Vol. 32, No. 3 (Jul., 2002), pp. 415-434. Cambridge University Press
 - Gaber, Ivor – Thomas, Lisa. 2009. „Is the BBC Biased? The Corporation and the Coverage of 2006 Israeli-Hezbollah War“ In Marsden, Lee – Savigny Heather. 2009. *Media, Religion and Conflict*. Farnham: Ashgate
 - Gibbs, Jack P. 1989. „Conceptualization of Terrorism“. *American Sociological Review*, vol 54, s. 329 – 340
 - Giddens, Anthony. *Sociologie*. Praha: Argo, 2005
 - Haynes, Jeffrey. 2009. „The AKP Government in Turkey: Politics, Democracy and the Media“ In Marsden, Lee – Savigny Heather. 2009. *Media, Religion and Conflict*. Farnham: Ashgate
 - Hirt, Tomáš. 2008. „Multikulturalismus: uzavřená kapitola, nebo aktuální politická vize?“ In Šubrt, Jiří. 2008. *Soudobá sociologie III: Diagnózy soudobých společností*, Praha, Karolinum
 - Hjelm, Titus. 2006. „NEWS OF THE UNHOLY Constructing Religion as a Social Problem in the News Media“. In Sumiala-Seppänen, J. – Lundby, K. *Implications of the Sacred in (Post) Modern Media*. Göteborg: Nordicom
 - Honneth, Axel. 2004. „Přerozdělování nebo uznání?“ In Fraser Nancy. 2004. *Přerozdělování jakožto uznání*. Praha, Filozofia
 - Hoover, Stewart M. – Lundby Knut. 1997. „Introduction: Setting the Agenda“. Pp. 3-14 in Hoover S. – Lundy K. *Rethinking Media, Religion and Culture*. London: SAGE Publication.
 - Huntington, Samuel P. 2001. *Střet civilizací. Boj kultur a proměna světového řádu*. Praha, Rybka Publishers

- Jensen, Tim. 2006. „Religion in the Newsrooms. Policies and Attitudes of Danish Editors and Journalists. In Sumiala-Seppänen, Johanna – Lundby, Knut. 2006. *Implications of the Sacred in (Post) Modern Media*. Göteborg: Nordicom
- Jiráček, Jan – Köpplová, Barbora. 2003. *Média a společnost*. Praha: Portál
- Juergensmayer, Mark. 2007. *Teror v mysli boží*. Brno, CDK
- Kepel, Gilles. 1996. *Boží pomsta*. Brno, Atlantis
- Kunczik, Michael. 1995. *Základy masové komunikace*. Praha: Karolinum
- Lewis, Justin – Mason Paul, Moore Kerry. 2009. „Islamic Terrorism" and the Repression of the Political“. Pp. 17-38 In Marsden – Savigny, H. *Media, religion and conflict*. Farnham: Ashgate
- Lövhelm, Mia. 2006. „A Space Set Apart? Young People Exploring the Sacred on the Internet“ In Sumiala-Seppänen, Johanna – Lundby, Knut. 2006. *Implications of the Sacred in (Post) Modern Media*. Göteborg: Nordicom
- Lundsten, Lars – Stocchetti, Matteo. 2007. „Dangerous Methaphors. The Media Coverage of the American Crusade“ In Sumiala-Seppänen, Johanna – Lundby, Knut. 2006. *Implications of the Sacred in (Post) Modern Media*. Göteborg: Nordicom
- Marsden, Lee – Savigny Heather. 2009. „Introduction: Media, Religion and Conflict“. Pp. 1-16 In Marsden L. – Savigny H. *Media, Religion and Conflict*. Farnham: Ashgate
- McQuail, Denis. 1999. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha, Portál
- Mendel, Miloš. 1997. *Džihád*. Brno, Atlantis
- Pavlincová, Helena – Horyna, Břetislav. 2003. *Judaismus, křesťanství, islám*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc

- Rothenbuhler, W. Eric. 2006. „The Self as a Sacred Object in Media“
In Sumiala-Seppänen, Johanna – Lundby, Knut. 2006. *Implications of the Sacred in (Post) Modern Media*. Göteborg: Nordicom
- Spencer, Robert. 2006. *Islám bez závoje*. Praha: TRITON
- Turk, T. Austin. 2004. „Sociology of Terrorism“. *Annual Reviews*, March 9
- Vreese de, H. Claes. 2005. „News Framing: Theory and Typology“. *Information Design Journal + Document Design*, vol. 13(1), s. 51 – 62
- Wright, Donald K. 2002. „Examining How the 11th September, 2001 Terrorist Attacks Precipitated a Paradigm Shift Advancing Communications and Public Relations into a more Significant Role in Corporate America“. *Journal of Communication Management*, vol. 6, s. 280 – 292

Internetové zdroje:

http://www.czso.cz/sldb2011/redakce.nsf/i/csu_secte_pri_scitani_i_lidi_kteri_se_prihlasi_k_hnuti_jedi

http://www.lidovky.cz/lidovci-maji-novy-cil-bojuji-proti-mesite-v-brne-ftm-/ln_domov.asp?c=A090727_130650_ln_domov_ter

<http://www.mvcr.cz/clanek/definice-pojmu-terorismus.aspx>

<http://www.sedmagerace.cz/text/detail/islam-jako-novy-obraz-nepritele>

[Dostupnost zdrojů ověřována ke dni 18.4.2012]

7. Přílohy

Obsah

1. Počty článků o džihádu v daných obdobích v jednotlivých měsících
2. Kódovací matice a tabulky absolutních a relativních hodnot pro rámce džihádu
 - 2.1. Lidové noviny 2001-2002
 - 2.2. Právo 2001-2002
 - 2.3. Lidové noviny 2006-2007
 - 2.4. Právo 2006-2007
 - 2.5. Lidové noviny 2010-2011
 - 2.6. Právo 2010-2011
3. Kódování teorie střetu civilizací a multikulturalismu
 - 3.1. Lidové noviny 2001-2002
 - 3.2. Právo 2001-2002
 - 3.3. Lidové noviny 2006-2007
 - 3.4. Právo 2006-2007
 - 3.5. Lidové noviny 2010-2011
 - 3.6. Právo 2010-2011

1. Počty článků o džihádu v daných obdobích v jednotlivých měsících

Lidové noviny

	2001 – 2002	2006 - 2007	2010 – 2011
září	20	4	0
říjen	20	0	2
listopad	7	1	1
prosinec	6	1	2
leden	5	1	1
únor	3	0	1
březen	4	1	0
duben	0	0	1
květen	1	1	3
červen	0	2	0
červenec	0	2	2
srpen	4	4	1
září	2	2	7
celkem	72	19	21

Právo

	2001 – 2002	2006 - 2007	2010 – 2011
září	13	5	0
říjen	19	1	0
listopad	3	2	2
prosinec	4	4	1
leden	2	2	0
únor	0	1	0
březen	1	0	1
duben	2	2	0
květen	2	1	2
červen	1	0	3
červenec	1	3	1
srpen	1	1	0
září	1	4	0
celkem	50	26	10

2. Kódovací matice a tabulky absolutních a relativních hodnot pro rámce džihádu

2.1. Lidové noviny 2001-2002

n = 72

		absolutní četnost	relativní četnost
1	povinnost	3	4,2 %
2	obrana/odplata	11	15,3 %
3	svatá válka	34	47,2 %
4	nedefinováno	25	34,7 %
5	džihád meče	13	18,1 %
6	džihád jako "vnitřní úsilí"	3	4,2 %
7	sémantické posuny džihádu	3	4,2 %
8	globální džihád	0	0,0 %
celkem		92	127,8 %

č. článku	rámec 1	rámec 2	rámec 3
1	3		
2	3	5	
3	2	3	5
4	4		
5	2		
6	3	5	
7	3	2	
8	3		
9	2	3	
10	3		
11	1	3	
12	2	3	
13	3	5	
14	3		
15	3	5	
16	1	3	
17	3	5	
18	4		
19	4		
20	2	3	
21	5		

22	3		
23	2	3	
24	3		
25	4		
26	4		
27	3		
28	2	3	
29	3		
30	4		
31	2		
32	3		
33	4		
34	4		
35	4		
36	4		
37	4		
38	4		
39	5		
40	4		
41	4		
42	1	5	6
43	2	3	
44	4		
45	4		
46	4		
47	6		
48	3		
49	4		
50	4		
51	3		
52	4		
53	3		
54	3		
55	7		
56	3		
57	4		
58	5		
59	4		
60	3		
61	3		
62	2	5	
63	7		
64	3	6	
65	5		

66	3
67	4
68	4
69	3
70	5
71	4
72	7

2.2. Právo 2001-2002

n = 50

		absolutní četnost	relativní četnost
1	povinnost	1	2,0 %
2	obrana/odplata	11	22,0 %
3	svatá válka	28	56,0 %
4	nedefinováno	15	30,0 %
5	džihád meče	6	12,0 %
6	džihád jako "vnitřní úsilí"	2	4,0 %
7	sémantické posuny džihádu	2	4,0 %
8	globální džihád	0	0,0 %
celkem		65	130,0 %

č. článku	rámec 1	rámec 2	rámec 3
1	2	3	5
2	3	5	6
3	2	3	
4	7		
5	2	3	
6	2		
7	5		
8	3		
9	3		
10	2	3	6
11	4		
12	3		
13	4		
14	4		
15	4		
16	2	3	
17	4		
18	3		
19	3		
20	3		
21	4		
22	3		
23	4		
24	2	3	
25	4		

26	4		
27	3	5	
28	3		
29	3		
30	1	3	
31	4		
32	4		
33	2		
34	2		
35	4		
36	2	3	5
37	4		
38	4		
39	3		
40	4		
41	3		
42	7		
43	3		
44	3		
45	5		
46	3		
47	3		
48	2	3	
49	3		
50	3		

2.3. Lidové noviny 2006-2007

n = 19

		absolutní četnost	relativní četnost
1	povinnost	0	0,0 %
2	obrana/odplata	0	0,0 %
3	svatá válka	2	10,5 %
4	nedefinováno	9	47,4 %
5	džihád meče	3	15,8 %
6	džihád jako "vnitřní úsilí"	0	0,0 %
7	sémantické posuny džihádu	3	15,8 %
8	globální džihád	2	10,5 %
	celkem	19	100 %

č. článku	rámec 1
1	3
2	3
3	4
4	4
5	4
6	4
7	4
8	4
9	4
10	4
11	4
12	5
13	5
14	5
15	7
16	7
17	7
18	8
19	8

2.4. Právo 2006-2007

n = 26

		absolutní četnost	relativní četnost
1	povinnost	0	0,0 %
2	obrana/odplata	4	15,4 %
3	svatá válka	11	42,3 %
4	nedefinováno	9	34,6 %
5	džihád meče	5	19,2 %
6	džihád jako "vnitřní úsilí"	2	7,7 %
7	sémantické posuny džihádu	0	0,0 %
8	globální džihád	0	0,0 %
	celkem	31	119,2 %

č. článku	rámec 1	rámec 2	rámec 3
1	5	6	
2	2	3	6
3	5		
4	4		
5	3		
6	2		
7	3		
8	2	5	
9	4		
10	4		
11	3		
12	4		
13	4		
14	5		
15	5		
16	3		
17	3		
18	4		
19	3		
20	2	3	
21	4		
22	4		
23	4		
24	3		
25	3		
26	3		

2.5. Lidové noviny 2010-2011

n = 21

		absolutní četnost	relativní četnost
1	povinnost	2	9,5 %
2	obrana/odplata	2	9,5 %
3	svatá válka	3	14,3 %
4	nedefinováno	8	38,1 %
5	džihád meče	1	4,8 %
6	džihád jako "vnitřní úsilí"	0	0,0 %
7	sémantické posuny džihádu	4	19,0 %
8	globální džihád	2	9,5 %
	celkem	22	104,8 %

č. článku	rámec 1	rámec 2
1	4	
2	4	
3	3	
4	1	
5	2	
6	1	
7	4	
8	4	
9	3	
10	8	
11	4	
12	5	
13	2	
14	4	
15	3	7
16	7	
17	7	
18	7	
19	4	
20	8	
21	4	

2.6. Právo 2010-2011

n = 10

		absolutní četnost	relativní četnost
1	povinnost	2	20,0 %
2	obrana/odplata	2	20,0 %
3	svatá válka	3	30,0 %
4	nedefinováno	3	30,0 %
5	džihád meče	0	0,0 %
6	džihád jako "vnitřní úsilí"	0	0,0 %
7	sémantické posuny džihádu	0	0,0 %
8	globální džihád	1	10,0 %
	celkem	11	110,0 %

č. článku	rámec 1	rámec 2
1	2	
2	1	
3	2	3
4	4	
5	4	
6	1	
7	3	
8	3	
9	8	
10	4	

3. Kódování teorie střetu civilizací a multikulturalismu

střet civilizací

- 1 islám proti jiným civilizacím
- 2 univerzalizmus Západu
- 3 kontrola jiné kultury Západem

„nekulturní“ boje

- 4 boje v rámci jedné kultury (nekulturní rozdíly)
- 5 boj s terorismem (ne s islámem, ale fanatiky)

multikulturalismus

- 6 spolupráce mezi civilizacemi/soudržnost civilizací
- 7 kritika univerzalizmu Západu -> všechny kultury si mají být rovny

nesouhlas multikulturalismem

- 8 nesouhlas s multikulturalismem

nezařazeno

- 9 ani jedno
- 10 konvertování/neloajalita

3.1. Lidové noviny 2001-2002

	abs. četnost	rel. četnost
střet civilizací	30	41,7
"ne-kulturní" boje	39	54,2
multikulturalismus	18	25,0
proti multikul.	1	1,4
nezařazeno	7	9,7
konverze/neloajalita	7	9,7

č. článku znak 1 znak 2 znak 3

1	4		
2	1		
3	1	4	
4	6		
5	1		
6	1		
7	1	4	6
8	1	6	
9	1	4	6
10	1	4	6
11	1	4	
12	1	4	6
13	5		
14	4	5	6
15	1		
16	4	6	
17	7		
18	5		
19	7		
20	5		
21	3	4	
22	5		
23	2		
24	5		
25	1		
26	4	5	6
27	1	7	
28	4	5	6

29	5		
30	9		
31	9		
32	2	4	5
33	9		
34	3		
35	5		
36	5		
37	5		
38	5		
39	7		
40	4	6	
41	2	5	
42	5		
43	1		
44	1		
45	5	7	
46	4		
47	2	7	
48	10		
49	2	5	
50	4		
51	10		
52	1		
53	10		
54	10		
55	9		
56	4		
57	10		
58	5		
59	9		
60	1		
61	10	4	
62	2	3	
63	9		
64	2		
65	8		
66	2		
67	5		
68	1	6	
69	1		
70	10		
71	5		
72	9		

3.2. Právo 2001-2002

	abs.četnost	rel.četnost
střet civilizací	22	44,0
"ne-kulturní" boje	20	40,0
multikulturalismus	19	40,0
proti multikul.	1	2,0
nezařazeno	5	10,0
konverze/neloajalita	4	8,0

č. článku	znak 1	znak 2	znak 3
1	1	5	
2	7		
3	1	4	
4	6	7	
5	5	6	
6	1	4	6
7	1	4	
8	5		
9	1	6	
10	7		
11	5	7	
12	3		
13	5	6	
14	2	4	6
15	4		
16	1	5	
17	7		
18	4	6	
19	1		
20	1		
21	5	7	
22	9		
23	7		
24	2		
25	1		
26	5		
27	5		
28	7		
29	1		

30	7	
31	1	4
32	5	
33	1	4
34	1	4
35	10	
36	9	
37	7	
38	8	
39	4	7
40	10	
41	10	
42	9	
43	9	
44	1	
45	7	
46	9	
47	1	
48	1	2
49	1	
50	3	10

3.3. Lidové noviny 2006-2007

	abs. četnost	rel. četnost
střet civilizací	4	21,1
"ne-kulturní" boje	8	42,1
multikulturalismus	5	26,3
proti multikul.	0	0,0
nezařazeno	4	21,1
konverze/neloajalita	2	10,5

č. článku znak 1 znak 2

1	7	
2	7	
3	1	
4	7	
5	7	4
6	4	
7	5	
8	9	
9	3	
10	9	
11	5	
12	6	
13	10	
14	5	
15	9	
16	1	4
17	9	
18	1	4
19	5	10

3.4. Právo 2006-2007

	abs. četnost	rel. četnost
střet civilizací	10	38,5
"ne-kulturní" boje	11	42,3
multikulturalismus	4	15,4
proti multikul.	0	0,0
nezařazeno	0	0,0
konverze/neloajalita	6	23,1

č. článku	znak 1	znak 2	znak 3
1	1		
2	7		
3	1		
4	1		
5	5	2	
6	2		
7	4		
8	4		
9	5		
10	1	4	
11	2	4	5
12	5		
13	4		
14	6		
15	4		
16	10		
17	10		
18	10		
19	6	10	
20	4		
21	1		
22	1		
23	10		
24	10		
25	1		
26	7		

3.5. Lidové noviny 2010-2011

	abs. četnost	rel. četnost
střet civilizací	3	14,3
"ne-kulturní" boje	12	57,1
multikulturalismus	3	14,3
proti multikul.	1	4,8
nezařazeno	5	23,8
konverze/neloajalita	2	9,5

č. článku	znak 1	znak 2	znak 3
1	9		
2	7		
3	5		
4	1		
5	5		
6	5		
7	1		
8	7		
9	5		
10	5		
11	5		
12	4	5	
13	8	10	
14	5	7	
15	9		
16	9		
17	9		
18	9		
19	4		
20	1	4	5
21	10		

3.6. Právo 2010-2011

	abs. četnost	rel. četnost
střet civilizací	4	40
"ne-kulturní" boje	5	50
multikulturalismus	0	0
proti multikul.	1	10
nezařazeno	0	0
konverze/neloajalita	2	20

č. článku	znak 1	znak 2
1	1	
2	5	
3	5	
4	4	5
5	4	
6	1	
7	1	
8	10	
9	2	
10	8	10

8. *Resumé*

This bachelor work is focused on the presentation of Islam in Czech newspapers during 10 years, especially after 11th September 2001 in three periods – the first one from 11th September 2001 to 11th September 2002, followed by years 2006-2007 and 2010-2011. The main object of this work was to compare two different political journals and find out if there are some similarities or differences in a construction of Islam. This was done in two steps. In the first step, the term jihad was analyzed through the articles. And in the second step, two different theories (clash of civilization and multiculturalism), which might be implicitly involved in media discourse, were used for further analyzing those articles.

The methodology combines two approaches – qualitative and quantitative content analyses. And they didn't bear out significant differences between the chosen newspapers in the presentation of Islam. Instead of this, the research provides interesting view on using the term jihad, which is mostly interpreted as religious war, introducing category, when is jihad used in different meanings.